Gogol'den uyarlayan

Arthur Adamov

ÖLÜ CANLAR

TÜRKİYE İŞ BANKASI Kültür Yayınları

ARTHUR ADAMOV Ölü Canlar

468

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 468
Edebiyat Dizisi: 121

Her hakkı
Kültür Yayınları
İş-Türk Limited Şirketi'ne aittir.

Yayına Hazırlayan Mürşit Balabanlılar
Düzelti Eylül Duru

Kapak Tasarımı Ümit Kıvanç
Sayfa Düzeni Tipograf (0212) 292 41 11
Birinci Basım 4000 adet, Temmuz 2000
ISBN 975-458-230-0
OTM 11012101
Basımevi Şefik Matbaası (0212) 551 55 87
İstanbul

TÜRKİYE İŞ BANKASI Kültür Yayınları

ölü canlar

Nicolas Gogol

Oyunlaştıran
Arthur Adamov

Çevirenler
Sabahattin Eyuboğlu
Melih Cevdet Anday

Oyun

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Çağdaş Fransız yazarı Adamov'dan, Sabahattin Eyuboğlu ile birlikte çevirdiğimiz *Ölü Canlar* adlı bu oyun, Gogol'ün aynı adı taşıyan ünlü romanından çıkarılmıştır. Çeviriyi yayınlarken, Gogol, Gogol'ün romanı ve Adamov'un oyunu üstüne birkaç söz söylemeyi gerekli buldum.

Gogol *Ölü Canlar*'ı yazmaya 1836 yılında başlamıştı. Gerçek bir olaydan alınmış olan bu konuyu Gogol'e Puşkin vermiştir: Bilindiği gibi, Rusya'da kölelik düzeni 1860'ta kaldırıldı. Bu tarihten önce köle sahibi çiftlik ağaları, kölelik rejimi gereğince, hükümete can başına belli bir vergi ödemek zorundaydılar. Can sayımı dört yılda bir yapıldığı için çiftlik ağaları, iki sayım arasında ölen köleler için de, yeni sayıma kadar vergi verirlerdi. İşte bu durumdan yararlanarak kendi çıkarına bir iş çevirebileceğini düşünen bir açıkgöz, çiftlik ağalarından ölü canları satın almaya kalkmış, fakat foyası ortaya çıkınca yakalanmış... Konuyu şiirle yazmayı tasarlayan Puşkin, Gogol'ün bundan büyük bir roman çıkarabileceğini anlamış ve onu bu yolda çalışmaya itelemiştir. İşte *Ölü Canlar* romanının kahramanı Çiçikov, çiftlik çiftlik dolaşarak ölmüş köylüleri satın almaya çalışan bir dalaverecidir. İki sayım arasında salgın hastalıklardan birbiri arkası sıra ölen köylüleri için vergi ödemek zorunda olan toprak ağaları da kolayca

onun oyununa gelmekte ve boşuna ödedikleri bu vergiden kurtulmak için ölmüş köylülerini elden çıkarmaya bakmaktadırlar. Çiçikov'un bu dalavere ile, elindeki satış senetlerinde görülen ve ölmüş oldukları bilinmeyen bu köylülere dayanarak kendini büyük çiftlik sahibi gibi göstermek ve böylece bankalardan büyük paralar çekmek istediği anlaşılıyor... Gogol, romanının ikinci bölümünü, bir sinir bunalımı anında ateşe attığı ve bu bölümün ancak küçük bir parçası ele geçirilebildiği için, konunun nasıl bir sonuçla bağlanacağı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, gerçekte olduğu gibi, romanda da dalavereci yakalanır ve hapse atılır.

Gogol, başlangıçta, insanların gülünç yanlarını belirtmek için mizacına uygun ve çok işe yarar bulduğu bu konuyu işlemiş, fakat romanın gitgide ciddileşerek ahlaksal bir öz kazanmakta olduğunu görünce, birdenbire önemli bir toplumsal görevin sorumluluğu altına girdiğini anlamış, kendisini yemeğe başlamıştır. Mistik kişiliğinin ve yakınlarından bir papazın etkisiyle, romanını ona şeytanın yazdırdığı kanısına varmış ve bozuk olan sinirlerinin dayanıksızlığı yüzünden eserini ateşe atarak günah işlemekten kurtulmanın yolunu bulmak istemiştir.

Çağımızın öncü tiyatro yazarlarından biri olan ve Türkçede ilk bu oyunu ile görünen Adamov, eserine yazdığı Önsöz'de, romandan oyun çıkarılamaz, kanısında olduğunu fakat *Ölü Canlar*'ın tam anlamı ile roman sayılamayacağını, Gogol'ün de, anlaşılan böyle düşünerek eserinin kapağına "Poem" sözcüğünü koyduğunu söylüyor.

Bu gerekçeyle, romanı oyunlaştıran Fransız yazarı, konuyu dramatik bir örgü içinde işlemeyi ve onu neredeyse yeni baştan düzenleyerek tam bir bütün elde etmeyi başarmıştır.

Çiçikov'un çiftlik çiftlik dolaştığını anlatmak için, sahneler arasında bağlantı kurmak amacıyla kullanılması önerilen film tekniğiyse, sadece bir yenilik olarak kalmamakta, romanın sürekliliğini ortaya (sahneye) aktarmak bakımın-

dan oyunun vazgeçilmez bir ögesi olmaktadır. *Ölü Canlar* oyunu batı tiyatrolarında uzun süreler oynanmış ve büyük başarılar kazanmıştır.

Melih Cevdet Anday

KİŞİLER
(Giriş sırasıyla)

Çİçİkov
Selİfan
Manİlov
Mahkeme Başkanı
Posta Müdürü
Sobakevİç
Anna Gregoryevna
Sofya İvanovna
Nozdrİyev
Savcı
Manİlov'un Kâhyası
Bayan Koroboçka
Jandarma Yüzbaşısı
Pİlyuşkİn
Mavra
İvan Antonovİç
Beguçkİn
Papaz
Polİs Müdürü
Sağlık Müdürü
Devlet İşletmeleri Müdürü
Marİya Ossİpovna
Arkadya Fİyodorovna
Olenka
Valİ

PERDE I

SAHNE 1

Sinema perdesi aydınlanır. Perdede Çiçikov'un briçkası –ya da troykası– giderken görünür. Sonra Rus bozkırının hüzünlü manzaralarını gösteren fotoğraflar canlanır. Çıngırak sesleri, tekerlek gürültüsü, atların nal sesleri gittikçe yaklaşır. Kamçı şaklar.

SELİFAN'IN SESİ

(Önce uzaktan gelir, briçka boyuna gidedursun, Selifan'ın dedikleri daha iyi duyulur)

Hey mendebur! Hınzır Bonapart!

(Bir sessizlik)

Ee... ne oluyor? Kulaklarını ne sallıyorsun öyle budala! İyi muamele istiyorsan, sevilmek, sayılmak istiyorsan doğruluktan ayrılma. Bak bizim bey: Herkes sayar bizim beyi. Neden sayar? Devletin bir dediğini iki etmez de ondan.

Briçka birkaç saniye daha görünür; atların nal sesleri, çıngırak sesleri bu birkaç saniye içinde daha da yaklaşır, adamakıllı artar. Sonra perde kararır. Sahne aydınlanır.
Bir mumla aydınlatılmış, ne çok yoksul, ne de lüks bir han odası. Bir ayna. Yerde açık bir bavul.

Ayakkabı kalıpları, birçok ayakkabı. Sicimle bağlanmış paketler. Yolcunun yeni geldiği bellidir. Biraz solda, gömlekli, pırıl pırıl parlayan rugan ayakkabılarını giymiş olan Çiçikov, ayaklarını yere vurur. Onun yanında Selifan, elinde bir pantalonla.

ÇİÇİKOV

Bir Yağız tutturmuşsun. Yağız da Yağız! Anladık, satacağım Yağız'ı, ama bugün değil, sonra. Hele bir gidelim burdan... Acelemiz ne anlamıyorum!..

(Selifan, ürkek ürkek yaklaşır, Çiçikov'a pantalonunu giydirmek ister, o da buna istemeye istemeye razı olur)

Peki, Petruşka ne dedi sana?

SELİFAN

(Yüz bulmuş)

Petruşka dedi ki, sizin yerinizde olsam Yağız'ı çoktan satardım, dedi; bu hayvan düpedüz kalleşin biri dedi. İşte, bana dediği bu Petruşka'nın.

(Bir iskemlenin üstünden kolalı bir beyaz gömlek alır. Çiçikov'a uzatır)

ÇİÇİKOV

(Gömleği sert bir hareketle çeker)

Bu lafı biraz daha uzatırsan, seni bir temiz döverim, sonra da bağlarım, anlıyor musun?

(Selifan bir adım geri çekilir, ama hemen ardından hızla davranıp efendisinin gömleğini giymesine yardım etmek ister)

İstemem istemem, kendim giyerim, daha iyi. Fitil gibi sarhoşsun sen.

SELİFAN

(Önce Çiçikov'un gömleğini giymesine boşuna yardım eder, ama az sonra bunu başarır)

Hayır efendim, sarhoş değilim. Sarhoş olmak iyi bir şey değil, biliyorum. Evet, Petruşka ile konuştum konuşmasına, biraz da içtim o ara. Bir kötülük yok ki bunda efendim. Mert bir arkadaş buldu mu kim olsa konuşur,

hakkıdır, biraz da içer o ara... Hem beyim, konuşmamı siz istediniz Petruşka ile.

ÇİÇİKOV

Ben sana git de Yağız'ı mı konuş dedim. Ha?

(Yumuşak)

Ee, senin Petruşka başka bir şey demedi mi?

SELİFAN

(Çiçikov'un kravatını bağlayarak)

Demez olur mu? Dedi ki, efendisi Posta Müdürü de...

ÇİÇİKOV

(Aynaya bakarak)

Posta Müdürü mü? Posta Müdürü de kim oluyor!

(Selifan'a dönerek)

Vali'nin evine kimler gelecekmiş bu akşam, ondan haber ver... Mahkeme Başkanı gelecek miymiş mesela?

SELİFAN

Mahkeme Başkanı, Vali'nin evine gelmez olur mu? Geliyor elbet. Sizinle tanıştığına da çok memnun olmuş Mahkeme Başkanı.

ÇİÇİKOV

Bak şimdi! Petruşka nerden bilir Mahkeme Başkanı'nın benimle tanıştığına memnun olduğunu?

SELİFAN

(Çiçikov'un iskemle üzerinde aldığı ceketini süpürerek)

Petruşka nerden mi bilir Mahkeme Başkanı'nın sizinle tanıştığına memnun olduğunu? Çünkü Posta Müdürü, Mahkeme Başkanı'nın sizinle tanıştığına memnun olduğunu Petruşka'ya söylemiş, Petruşka'da mert bir çocuk, ama sahiden mert bir çocuk, Posta Müdürü'nün bütün söylediklerini bana söyler.

ÇİÇİKOV

Demek arabacısı ile yüz göz bu Posta Müdürü, öyle mi?

SELİFAN

(Yüz bularak)

Ara sıra siz de bana açılmaz mısınız Pavel İvanoviç?

ÇİÇİKOV

Peki, peki.

(Selifan, ceketini giyerken Çiçikov'a yardım eder. Ama Çiçikov hiç yerinde durmaz)

Ya Polis Müdürü? Onun üstüne de bir şeyler biliyor musun?

SELİFAN

Bilmez olur muyum? Biliyorum elbette. Diyorlar ki, Polis Müdürü'nü herkes seviyormuş... Mahkeme Başkanı gibi değilmiş o...

(Efendisinin ceketini giydirir)

ÇİÇİKOV

(İlgilenir)

Ya, demek Mahkeme Başkanı'nı pek tutmuyorlar, öyle mi? Neden acaba? İyi bir yargıç olmadığından mı, yoksa mahkeme kimsenin gözünün yaşına bakmıyor da ondan mı?

SELİFAN

Vallahi beyim, o kadarını bilmem. Petruşka ile öyle uzun boylu konuşmadık, söyledim ya. At lafı açıldı, ille de o hınzır Yağız, ah ne kalleştir o, daha ne işler açacak başımıza... Petruşka da bu hayvan çok iş açar başınıza, satmalı bunu dedi.

ÇİÇİKOV

(Selifan'ı dövmek üzere elini kaldırır)

Dayak mı istiyorsun sen be? Başka türlü aklın başına gelmez mi senin? Şu zıkkımı biraz azaltmaz mısın dayak yemeden?

SELİFAN

(Korku ile geriler)

Siz bilirsiniz efendim. Bey takımı uşağını döverse, dövmesi lazımdır da onun için döver. Beyler haklıdır her zaman. Köylü bir hayvanlık etti mi, cezasını vermeli köylünün.

ÇİÇİKOV

(Bir kolonya püskürtücü alır)

Laf karıştırma şimdi... Bir şey öğrenememişsin, ağız yapıyorsun.

(Bir sessizlik)

Çiftlik ağaları gelecek miymiş? Onu biliyor musun bari? Manilov var mı mesela?

SELİFAN

(Yapmacıklı bir sesle)

Elbette var Manilov. Sizin geleceğinizi söylemişler kendisine, elbette gelir. Sizinle tanışmak ne şeref? Manilov için, sizinle tanışmak fırsatı çıkmış bir kez... Can atar elbet.

ÇİÇİKOV

Anladık, anladık.

(Biraz durur)

Peki... Kaç köylüsü ölmüş Manilov'un?

SELİFAN

Hiç bilmiyorum efendim. Petruşka ile uzun boylu konuşmadık, söylemiştim ya. At lafı açıldı...

ÇİÇİKOV

At lafı açıldı, ille de Yağız, ne kalleştir o... Anladık be, kes artık. Söyle bakayım, Sobakeviç de çağrılmış mı valilere?

(Aynanın önüne geçip pudralanır)

SELİFAN

Elbette, Sobakeviç'i çağırmışlar Vali'lere. Ama gelir mi, gelmez mi, orasını bilemem... Dediklerine bakılırsa, önceden bilinmezmiş Sobakeviç'in ne yapacağı, çok antika bir adammış Sobakeviç.

ÇİÇİKOV

Antika mı? Niye? Peki, bu antika herif kaç can kaybetmiş bu kış, salgında?

SELİFAN

Çoook...

ÇİÇİKOV

(Saçlarını tarayarak)

Ne demek çok. Çok bir sayı değil ki... Ben sana kaç can diye soruyorum. Yüz mü, ikiyüz mü?

(Selifan bilmiyor gibilerden bir hareket yapar)

Gördün mü, bilmiyorsun. Aklında tutamamışsın. Bu kadar içince akıl mı kalır adamda? Hadi, çık dışarı.

(Selifan, çıkayım mı, çıkmayayım mı, diye tereddüt eder)

Şimdi de sağırlık numarası mı yapıyorsun? Çık dedim sana.

(Selifan çıkar, Çiçikov, sinirli sinirli dolaşır. Ama aynanın önüne gelince durur, kendine bakar, çenesini okşar)

He, he... Seni çapkın seni!

(Kendinden memnundur, yüzünü gözünü oynatır, sıçrayarak topuklarını birbirine vurur. Sonra yüzünde bir kaygı belirir, bağırır)

Selifan!

(Selifan girer, durur)

Bana bak, serseri, beni sordukları zaman dilini tutuyorsundur inşallah!

(Susma)

Petruşka mesela sormuştur bir şeyler, ne diyorsun ona?

SELİFAN

(Soğukkanlı)

Her zaman ne diyorsam onu diyorum: Efendim Pavel İvanoviç, koleç danışmanıdır, diyorum, sonra da diyorum ki, kendi işlerimiz var, kendi işlerimiz için dolaşıyoruz diyorum.

Sahne kararır, arkasından da gittikçe hızlanan bir dans müziği başlar.

SAHNE 2

Vali'nin evinde bir salon. Bu salon, büyük salondan kemerli bir bölme ile ayrılmıştır. Fraklar giyinmiş olan Manilov'la Çiçikov karşı karşıya oturmuşlardır. Büyük salonda dans edilmektedir. Zaman zaman müzik sesi.

MANİLOV

(Tatlı bir sesle)

E... şehrimizi nasıl buluyorsunuz? İyi vakit geçiriyor musunuz bari?

ÇİÇİKOV

(Tatlı bir sesle)

Çok güzel bir şehir, görülmemiş bir şehir... Çok iyi vakit geçiriyorum doğrusu.

MANİLOV

Ee... Vali'mizi nasıl buluyorsunuz? Pek kibar, pek nazik bir insan, değil mi?

ÇİÇİKOV

Çok doğru... Ondan daha nazik, daha kibar bir insan görmedim dünyada. Sadece şu akşam sizinle tanışmak fırsatını bana vermesi de gösteriyor ki...

MANİLOV

Aman efendim...

ÇİÇİKOV

Sonra ne artist ruhudur o!.. Ne güzel nakış yapıyor. Benim diyen kadın bu kadarını...

MANİLOV

Bir soru daha, müsaade ederseniz: Mahkeme Başkanı için ne düşünüyorsunuz? Nasıl bir izlenim bıraktı sizde? Çok bilgili bir adam değil mi?

ÇİÇİKOV

Çok, çok bilgili bir adam. Hem de ne zeki!

Önde Mahkeme Başkanı, arkasında Posta Müdürü girerler.

MAHKEME BAŞKANI

Hoş görün Pavel İvanoviç, sabırsızlığımız nezaketimizden baskın çıktı... Ya! Bakalım, bu başbaşa konuşma bitiyor mu diye...

POSTA MÜDÜRÜ

Yani müsaadenizle, sizi acaba bir an için...

MAHKEME BAŞKANI

Durun... İvan Andreuch, Sprechen Sie Deutsch*
(Çiçikov'a gülerek)
Dostumuz Posta Müdürüne böyle bir ad taktık, güzel değil mi? Tutturmuştur Alman felsefesi de Alman felsefesi diye...

POSTA MÜDÜRÜ

Şakanın sırası değil İvan Grigoryeviç...
(Çiçikov'a)
Aziz Pavel İvanoviç, Sayın Pavel İvanoviç, sizi ne de olsa rahatsız ettiğimiz için, inanınız...

MAHKEME BAŞKANI

Bizi daha fazla özletmeyeceğinizi vaat edin, gidelim.

* İvan Andreyiç'e, "Sprechen Sie Deutsch" diye taktıkları adı her kullandıkları anda "İvan Andreuch" diyerek onun Almanlık hayranlığıyla daha derinden alay etmiş oluyorlar. – ç.n.

ÇİÇİKOV

Sizi özletmek mi ekselans...

MAHKEME BAŞKANI

Ekselans mı dediniz! Bu ne iltifat Pavel İvanoviç! Gerçi mahkeme başkanıyım, ama ola ola devlet müşaviri olabildik bugüne kadar.

ÇİÇİKOV

Bu rütbeyi siz yüceltiyorsunuz ekselans!

POSTA MÜDÜRÜ

(Sinirli)

Gelin, İvan Grigoryeviç, bence Pavel İvanoviç'i epeyce sıktık. Pavel İvanoviç, nasıl söyleyeyim, her bakımdan üzgünüm doğrusu... Kesmiş bulunduğumuz bu görüşme... Eminim...

ÇİÇİKOV

Gerçi bizi...

POSTA MÜDÜRÜ

Evet... Gelinmemesi gereken bir anda geldik, biliyoruz... Nasıl söyleyeyim, bir kez daha affınızı diliyoruz. Gelin, İvan Grigoryeviç, bırakalım Pavel İvanoviç'le Anton Antonoviç'i... Rica ederim... Çözsünler aralarındaki...

MAHKEME BAŞKANI

Çözsünler, çözsünler... Ama az sonra bizimle bağlanmak üzere. Dört gözle bekliyoruz Pavel İvanoviç. Sizi de hatta, sayın Manilov.

Mahkeme Başkanı'nın arkasından geldiğine emin olduktan sonra Posta Müdürü çıkar.

ÇİÇİKOV

(Derin bir soluk bıraktıktan sonra)

Hep köyde mi oturuyorsunuz?

MANİLOV

Daha çok köyde kalıyoruz.

ÇİÇİKOV

Sizi yanlış tanımıyorsam... Bilmem ama... Yalnızlıktan çok sıkılıyorsunuzdur.

MANİLOV

Düşüncelerimi bir bir okuyorsunuz.

(Ciddi)

Evet, dört duvar arasında paslanıyor insan.

(Alçak sesle)

Paslanıyor...

ÇİÇİKOV

Hakkınız var.

MANİLOV

Değerli, bilgili komşular olsa iş değişir elbet. Öyle bir insan düşününüz ki, onunla incelemelere girişiyor, birtakım konuları derinleştiriyor...

ÇİÇİKOV

Çok doğru, çok doğru...

MANİLOV

O zaman köyde yaşamanın birtakım iyilikleri bile vardır. Nerdeee... Böyle şeylerden çok uzağız biz. İşte arada sırada "Vatan Çocuğu" gazetesini okuyoruz. Onunla da, varın ölçün...

ÇİÇİKOV

Evet, doğru, okumanın, tabiatla başbaşa kalmanın insana vereceği zevkler ne kadar yüce olursa olsun...

MANİLOV

Düşüncelerinizi açacağınız bir dostunuz olmazsa, bütün bunlar...

ÇİÇİKOV

Doğru, çok doğru. Bir dost, dünyanın bütün hazinelerine değer. Ne demişler, "Pintiliği bırak, dost kazanmaya bak."

MANİLOV

(Ayağa kalkar)

İnsanın bir dostu olması, nasıl söyleyeyim bilmem, bir çeşit ruhi kalkınmadır. Mesela şu anda talihin bana

verdiği şu eşsiz mutluluk... Sizinle konuşmak mutluluğu...

ÇİÇİKOV

Aman efendim! Benim konuşmam nedir ki...

MANİLOV

(Çoşkunlukla Çiçikov'un elini tutar)

Açık söyleyeyim Pavel İvanoviç,. sizin meziyetlerinizin dörtte birini olsun elde edebilmek için malımın yarısını verirdim.

ÇİÇİKOV

(Çoşkunlukla Manilov'un kolunu tutar)

Hayır, hayır, asıl ben...

Bir zaman kolkola, konuşmadan dolaşırlar. Müzik. Bu sırada dans eden bir çift, Nina Ossipovna ile Beguçkin, sahnenin dibinden geçerler.

MANİLOV

(Heyecandan kısılan bir sesle)

Pavel İvanoviç... Bizim köye de şeref vermek tenezzülünde bulunmaz mısınız? Burdan yarım saat bile sürmez. Karım da, ben de... Öyle seviniriz... Öyle uçarız ki... Bizim taraçada çay içerek... Bir söğüdün gölgesinde felsefeye dalarak... Yeter ki, yeter ki razı olun...

ÇİÇİKOV

Razı olmak mı? Neler söylüyorsunuz?.. Bu benim için sadece sevinilecek bir şey değil, bir mutluluk...

MANİLOV

Ah, eksik olmayan Pavel İvanoviç, eksik olmayın.

(Alçak sesle)

Yalnız kusurlarımıza bakmazsınız elbette, biz nihayet bir köy ağası sayılırız.

(İçini çekerek)

Kolay değil köylülere anlatmak, biz aydınların üstün zevklerini...

ÇİÇİKOV

(Başını sallayarak)

Bilmez miyim, bilmez miyim...

BİR ERKEK SESİ

(Dışarıdan)

Pavel İvanoviç!

BİR KADIN SESİ

(Dışarıdan)

Pavel İvanoviç! Anton Antonoviç! Sizi bekliyoruz, insaf.

Çiçikov, "Ne yaparsın, gitmekten başka çare yok" gibilerden elini sallar: Manilov da, "Ne yazık, ama..." der gibi bir işaret yapar.

ÇİÇİKOV

(Kulise bağırarak)

Geliyoruz, geliyoruz.

Kemerlere doğru yürürler. Çiçikov, Manilov'a yol verir.

MANİLOV

Olmaz, Pavel İvanoviç, siz buyrun.

ÇİÇİKOV

Rica ederim, siz buyrun.

(Sağdan, Sobakeviç girer, üstünde kürklü palto, başında şapka vardır. Büyük salona doğru hızlı hızlı yürürken Çiçikov'un ayağına basar)

Ayyy...

(Çiçikov ayağını tutar)

MANİLOV

(Ayıplayarak)

Oldu mu ya, Mihail Semyonoviç!

SOBAKEVİÇ

Başlama gene nakarata. Sobakeviç ayının biridir, Sobakeviç odunun biridir, yakışmaz bizim kibar memurların salonlarına...

MANİLOV

Öyle bir şey demedim Mihail Semyonoviç, siz... siz kendiniz...

SOBAKEVİÇ

(Omuzlarını kaldırdıktan sonra Çiçikov'a)

Bir yerinize bir şey olmadı ya?

ÇİÇİKOV

(Sobakeviç'in adını duyduğu için çok heyecanlanmıştır)

Hayır, hiçbir şey olmadı, üstelik beni sizinle karşılaştırdığı için bu küçük olay bilseniz benim için...

(Biraz durur)

Herkesten duydum sizi sayın Mihail Semyonoviç.

SOBAKEVİÇ

Öyleyse fark etmişsinizdir, bu ince ruhlu bayların benden hiç hoşlanmadıklarını.

(Manilov'un omuzuna vurur. Çiçikov'un son sözleri Manilov'u şaşkınlık ve üzüntü içinde bırakmıştır)

Öyle değil mi?

BİR KADIN SESİ

Pavel İvanoviç!

ÇİÇİKOV

(Manilov'a)

Sayın dostum, sizden rica etsem, bayanlara ve dostlarımıza söyler misiniz lütfen... Şimdi geliyorum...

MANİLOV

Hayhay... Elbette.

(Üzgün üzgün kemerlerin altından yürüyüp çıkar)

SOBAKEVİÇ

Olur şey değil... Herifin üçyüz köylüsü var, gene de aklı fikri davetlerde, kelebek gibi ordan oraya.

(Ellerini havaya kaldırarak)

Sen bilirsin Yarabbi!

ÇİÇİKOV

Evet, bu... sosyete hayatı... Sizin nasıl bir insan olduğunuzu öğrendikten sonra... Ne bileyim... Sizi tanımak zevkine ve şerefine ereli beri... Evet, bu sosyete hayatı, pek boş olsa gerektir, sizin gibi bütün gününü işine, çiftliğinin idaresine vermiş bir insan için... Daha dün akşam İvan Grigoryeviç diyordu ki... Ama ne yaman adam değil mi?

SOBAKEVİÇ

Kim, kim?

ÇİÇİKOV

İvan Grigoryeviç.

SOBAKEVİÇ

Mahkeme Başkanı mı? Dünyada ondan aptalı gelmemiştir daha. Ama bana ne, siz...

ÇİÇİKOV

Gerçi evet, İvan Grigoryeviç'in zayıf tarafları, hatta kusurları yok değil... Ama Vali, ne mert adam değil mi?

SOBAKEVİÇ

Vali mi mert adam? Yahu haydutun biridir o... Ver eline bıçağı, sal sokağa, beş on kapik için istediğin adamı bıçaklar.

(Biraz durur)

Bari sofrasında doğru dürüst yemek yense canım yanmaz... Nerdeee. Parasını abur cubura verir, üstelik kimseyi adam yerine koymaz. Benim evimde domuz mu yenecek, bütün bir domuz gelir ortaya, koyun mu yenecek...

ÇİÇİKOV

Doğru, çok doğru. Bu davetlere öyle para gidiyor ki... Hazinemizin tamtakır olduğu bir zamanda... Ah, bu paraların birazı yeni okullar açmak için harcansa...

SOBAKEVİÇ

Okul mu? Ne okulu? Sanki azmış gibi... Yahu bu okullara vere vere zavallı millette para mı kaldı?

ÇİÇİKOV

Korkarım, sayın Mihail Semyonoviç, iyi anlatamadım... Benim söylemek istediğim, daha çok, öteki okullar...

SOBAKEVİÇ

"Ekmeğini alın teriyle kazanacaksın." Ben bunu bilir bunu söylerim. Ama kim okur kim dinler, modası geçti bunun.

ÇİÇİKOV

(İçini çekerek)

Ah, sizin gibi insanları daha önce tanısaydım... Öyle az ki sizin gibi düşünenler...

SOBAKEVİÇ

Amma yaptınız. Ne azı? Vardır benim gibiler.

ÇİÇİKOV

(Resmileşir)

Olabilir, fakat ben her yerde rastlamadım, hem de epey yer görmüşümdür.

SOBAKEVİÇ

(Yumuşayarak)

Şimdi bunları bırakın da Pavel İvanoviç, bir iki gün sonra bana, köye gelmeye ne dersiniz? Hoşunuza gider mi bu iş?

ÇİÇİKOV

Aman efendim... Hoşuma gider mi de söz mü? Bundan ötürü Mihail Semyonoviç size...

SOBAKEVİÇ

Hadi beklerim.

(Çiçikov'a elini uzatır)

Gel de bakımlı çiftlik nasıl olurmuş, gör. Ondan sonra da Manilov'unkini görürsün.

ÇİÇİKOV

Ama Manilov...

SOBAKEVİÇ

Yoksa daha önce o mu çağırdı?

Çiçikov güç durumda kalır.

ANNA GREGORYEVNA

(Girer)

Pavel İvanoviç, ne oluyor kuzum Allah aşkınıza? Ekselans sizi oyunda bekliyor, biz de bekliyoruz, hepimiz. Masalar çoktan hazır, bir siz yoksunuz.

(Sobakeviç'e)

Pavel İvanoviç'i alıyorum sizden Mihail Semyonoviç.

(Güler)

Gözünüzün yaşına bakmam.

SOBAKEVİÇ

(Asık suratla Çiçikov'a)

İyi eğlenceler.

Sobakeviç, kemerlerin altından geçerek çıkar. Çiçikov ona doğru bir adım atmak ister, ama Anna Gregoryevna bırakmaz.

ANNA GREGORYEVNA

Hayır olmaz, bir defa elime geçtiniz, kurtuluş yok artık.

(Küçük parmağıyla korkutur gibi)

Öğrendik sizi.

SOFYA İVANOVNA

(Anna Gregoryevna'yı nerdeyse iterek)

Aa, siz deminden beri Sobakeviç'le mi... Dünyada aklıma gelmezdi. Kuzum Pavel İvanoviç, size büyü mü yapıyorlar bizim çiftlik ağaları, ne zaman görsem onların yanındasınız.

Nozdriyev, paltosu omuzlarında, sağdan girer. Sarhoş olduğu açıkça bellidir.

NOZDRİYEV

Ne o, çiftlik ağalarının lafı mı açıldı gene? Herkes sever, onları. Ama ağa var, ağacık var. Nozdriyev'i kim

sallar! Vali'nin evinde oyun olur, çağırırlar mı hiç Nozdriyev'i? Ya...

SOFYA İVANOVNA

(Tatlılıkla)

İlahi dostum!

ANNA GREGORYEVNA

(Sofya İvanovna'ya)

Aman kuzum, siz de hep böyle...

(Ağır ve kararsız adımlarla giren Savcı'ya)

Ne o, ne var gene?

SAVCI

(Sıkıntıyla)

Bir şey yok... Anna... Baktım... Seni göremeyince... Merak ettim, çok merak ettim... Acaba...

Anna Gregoryevna, "Bıktım artık" gibilerden kocasına sırtını döner.

NOZDRİYEV

(O zamana kadar Çiçikov'u görmemiştir, birden görerek)

Vallahi Çiçikov bu. Çiçikov değil mi senin adın? Hadi hadi, teklif yok aramızda. Unuttun mu... Dün, meyhanenin önünde... Nereye gidiyordun, ha? Orasını Allah bilir. Ben bugün panayırdan geliyorum, bir yutuluş yutuldum ki sorma. Alnımdan öpebilirsin dostum, hiç böyle yolunduğum olmamıştı.

(Bağırır)

Hey Savcı!

(Daha yüksek sesle)

Hey, Vali!

SOFYA İVANOVNA

(Nozdriyev'in ağzını kapayarak)

Yapma Nozdriyev, hatırım için...

Anna Gregoryevna omuzlarını silker, kemerlerin altından geçip çıkar. Arkası sıra Savcı da gider.

NOZDRİYEV

(Sofya İvanovna'nın elini öptükten sonra, sendeleyerek) Ah kardeşim, ne yoldular beni, ne yoldular bilsen, inanmazsın belki de, neyim var, neyim yok hepsi gitti. Arabamın atları, kösteğim, nem varsa. Ah o kör olası dokuzlu... O dokuzlu çıkmasaydı, ne olacaktı, biliyor musun? Silip süpürecektim ortalığı. Ah o namussuz kâğıt. Bir şampanya içtik kardeşim, bayılırsın. Tam kliko değil de, kliko ile matrador arası bir şey, anlıyor musun... Atıyor diyeceksin ama, onyedi şişe içtim vallahi. inandın mı?

ÇİÇİKOV

Hayır.

NOZDRİYEV

İçmedimse adam değilim. Bahse girer misin üst üste onyedi şişe içmediğime?

(Çiçikov omuz silker. Önden Anna Gregoryevna, arkasından Vali, arkadan Fiyodorovna, Sağlık Müdürü, Polis Müdürü, daha arkadan da Devlet İşletmeleri Müdürü, Mariya Ossipovna girerler. En arkadan ürkek ürkek ve ağır adımlarla Savcı görünür)

Neye üzülüyorum biliyor musun? Panayırda sen de olmalıydın... Sen, ben, Kuşnikov, ne iyi olurdu. İkinizi de bilirim, aranızdan su sızmazdı vallahi. Ah ne malın gözü o Kuşnikov, bilsen. Göz komadığı karı yok, "Çilek toplamak" diyor bu işe.

(Çiçikov'a sarıldıkça sarılır. Öteki de kendini boşuna kurtarmaya uğraşır)

Ah Çiçikov, ne diye gelmedin sanki? Kaça patlardı sana? Vallahi kalleşsin sen. Hadi, öp beni canım, ölürüm senin için.

(Bağırır)

Hey, Vali!

Vali, karısı ve öteki davetliler şaşkın şaşkın bakışırlar ve birbirlerine "Nozdriyev..." diye fısıldarlar. O sırada Posta Müdürü, arkasından Beguçkin ve onun kolunda Nina Ossipovna girer.
Posta Müdürü, karısına yaklaşır, elini onun omuzuna koyar, Sofya İvanovna ise, bundan hoşlanmadığını gösteren bir hareketle silkinip uzaklaşır. Durmuş olan müzik yeniden, fakat daha yumuşak bir tonda başlar ve bu ses, yola koyulan briçkanın gürültüsüne karışır. Tekerlek ve çıngırak sesleri... Sinema perdesinde bozkır manzarası. Sona doğru, gittikçe yaklaşan ve büyüyen bir köy ortaya çıkar. Karanlık.

SAHNE 3

Manilov'un evinde taraça. Birbirini tutmayan mobilyalar. Küçük bir yuvarlak masa üstünde Üç Güzeller'le bir şamdan. Vazolarda solan çiçekler. Manilov solda, geniş bir koltukta, başı her zamanki gibi bir yana eğik, arada bir uyuklayarak sigara içer. Çiçikov, önünde, ayakta.

ÇİÇİKOV

(Söylev çeker gibi)

Doğrusu, Rus İmparatorluğu'nun uçsuz bucaksız toprakları –ki, Roma İmparatorluğu en parlak günlerinde bile çok daha azına kavuşmuştur–, benim gibi durmadan gezenler için, her şeyden önce, bir şaşırma ve hayranlık konusudur. Ama gözlerimizi doyuran, yüreklerimizi haklı bir övünçle dolduran bu sonsuz genişliğin, yönetme bakımından çeşitli zorluklara yol açacağı da unutulmamalıdır.

(Biraz durur)

Nitekim, yasalarımızdan birtakımının yetersizliği su götürmez bir gerçektir. Hele bir tanesi var ki, hep durum üstünde: Hâlâ yürürlükte olan bu yasaya göre, bir nüfus sayımına girmiş olan canlar, sonradan dünyamızdan göçmüş de olsalar, gelecek nüfus sayımına kadar, devlet kayıtlarında sağ görünürler. Böyledir ama, mem-

leketimizin sonsuzluğu, halkımızın sayısızlığı yüzünden, bu yasanın nasıl değiştirilebileceğini ben de söyleyemem doğrusu: Yerine koyacağınız her yasa, zaten karışık olan devlet mekanizmasına yeni dişliler eklemek zorunda kalacaktır.

(Biraz durur)

İşleri başlarından aşan memurlara bir de tutup her yıl sağları, ölüleri ayıklatmaya kalkmak, insafsızlık olmaz mı? Ne var ki, tabii, bu sözünü ettiğimiz yasa, toprak sahiplerine pek pahalıya mal olmakta, onları ölü canlar için sağmışlar gibi vergi vermek zorunda bırakmaktadır. İşte bunun için, Anton Antonoviç, sizi düşünerek yalnız bu düşünceyle değil, daha geniş bir doğruluk kaygısıyla, sırtınızdaki bir yükü, ne kadar ağır da olsa, kendi üzerime almaya hazırım.

(Biraz durur)

Bilmem anlatabiliyor muyum?

MANİLOV

(Zaman zaman uyuklamış, sonunda düpedüz dalar gibi olmuştur)

Anlıyorum... Ama pek o kadar değil...

ÇİÇİKOV

(Kim bilir neden, arkasına bir baktıktan sonra, sertçe)

Bir şey sorabilir miyim size? Sayım kâğıdımızı hükümete yollayalı ne kadar oldu?

MANİLOV

(Uyanır gibi olur)

Niye sordunuz? Çok oldu herhalde. Doğrusu, pek iyi hatırlamıyorum...

ÇİÇİKOV

O zamandan sonra çok köylünüz öldü mü?

MANİLOV

Vallahi bilmem. O salgında... Bizim kâhyaya sormalı bunları.

ÇİÇİKOV

Çağırabilir misiniz?

MANİLOV
Elbette.
(Zorla kalkar, birkaç adım atar, sağa doğru bağırır)
Grigori!
(Sonra döner, oturur. Kâhya girer. Manilov'un önünde eğilir)
Baksana ahbap! Son sayımdan sonra kaç köylümüz öldüydü bizim?

KÂHYA
Kaç mı? Çoook!

MANİLOV
Bana da öyle geliyordu. Çok öldü.
(Çiçikov'a)
Çok.

ÇİÇİKOV
(Sabırsız)
Ne kadar?

MANİLOV
(Kâhyaya)
Evet, ne kadar?

KÂHYA
Ne bileyim, sayan olmadı ki...

Manilov, "İşte, görüyorsunuz" gibilerden bir işaret yapar.

ÇİÇİKOV
Peki dostum, lütfen say da, bana adlarıyla bir liste yap, getir.

MANİLOV
(Başı ile doğrulayarak)
Ama adları ile olsun...

KÂHYA
Baş üstüne.
(Eğilir, çıkar)

MANİLOV
Affedersiniz ama... Bu liste size niçin lazım?
ÇİÇİKOV
Biraz köylü satın almak istiyorum da...
MANİLOV
İşinize karışmak gibi olmasın... Nasıl köylü almak istiyorsunuz? Topraklı mı, topraksız mı?
ÇİÇİKOV
(Ne de olsa biraz sıkılarak)
Benim almak istediğim... Tam köylü değil de... Şu ölenler yok mu...
MANİLOV
(Elini kulağına götürüp Çiçikov'a doğru eğilerek)
Affedersiniz, biraz ağır işitirim de... Bir laf duydum gibi geldi bana, biraz garip bir laf...
ÇİÇİKOV
(Ayağa kalkar, kuru bir sesle)
Ölüleri satın almak istiyorum, ama nüfus kayıtlarında sağ görünen ölüleri.

Manilov, şaşkınlıktan piposunu düşürür. Çiçikov, pipoyu alır, ona verir.

MANİLOV
Teş... Teşekkür ederim.
ÇİÇİKOV
(Hep o kuru sesle)
Daha doğrusu, vergi bakımından sağ görünüp de, gerçekte ölmüş köylüleriniz var ya, artık satarak mı olur, devrederek mi, size nasıl uygun gelirse, bunları bana bırakmak istemez misiniz? Öğrenmek istediğim bu.
(Biraz durur)
Ne o? Neden duraladınız?
MANİLOV
Ben mi? Yo... Duralayacak ne var? Ama, nasıl söyleyeyim, iyi anlayamadım... Siz beni hoş görün, tahsilim

pek parlak değildir... Oysa, sizin her halinizden anlaşılıyor bu... Evet, sizdeki ifade sanatı ne gezer bende... Belki de başka bir anlamı vardır bu söylediklerinizin, ne bileyim... Daha başka, daha gizli bir anlamı...

ÇİÇİKOV

(Bir iki adım atar)

Yo, gizli kapaklı bir şey yok. Düpedüz ölü canları, gerçekten ölüleri istiyorum ben.

(Oturur)

Sizce bir sakınca yoksa, satış anlaşmasını hemen şimdi yapabiliriz.

MANİLOV

(İpin ucunu kaçırmıştır)

Satış anlaşması mı? Ölü canlar için mi?

ÇİÇİKOV

(Sakin ve kendinden emin)

Anlayamadınız. Sağmış gibi göstereceğiz onları... Nüfus kütüğünde de öyle değil mi zaten? Yasalara saygım vardır, yasaların bir adım dışına çıkmam. Hoş, bundan pek bir kazancım da olmadı ya, o da başka... Yasa bence kutsal bir şeydir, boynum kıldan incedir yasaların karşısında.

(Durur)

Bir diyeceğiniz kaldı mı?

MANİLOV

Hayır... Hiçbir diyeceğim yok. Çok iyi bilirsiniz ki, sayın Pavel İvanoviç, benim aklımdan bile geçmez size karşı... Ama... İzin verirseniz... Size bir şey sormak istiyorum: Bu işte, ne bileyim... Rusya'nın törelerine... Bu törelere bağlı görüşlere aykırı gelen bir şey yok mu dersiniz?

ÇİÇİKOV

(Ayağa kalkar, yine birkaç adım atar)

Ben bu işin, ya da bu alışverişin –adına ne derseniz deyin– törelerimize aykırı bir yanını göremiyorum.

(Oturur)

Üstelik, dikkatinizi çekerim; devletin bu işten kazancı da olacak, çünkü kayıt masrafı ödeyeceğiz.

MANİLOV

Yani, siz sanıyorsunuz ki...

ÇİÇİKOV

Sanmıyorum, biliyorum.

MANİLOV

Ha, o zaman mesele yok... Benim de bir diyeceğim kalmaz elbet.

ÇİÇİKOV

Öyleyse, fiyat üzerinde anlaşmak kalıyor geriye.

MANİLOV

Ne fiyatı? Ben nasıl para kabul edebilirim... Ölü canlar için... Ölmüş gitmiş köylüler için?.. Bunu nasıl düşünebilirsiniz? Hatta sizden rica ederim, satış masraflarını da bana bırakın.

ÇİÇİKOV

(Sevinçten kabına sığamaz, oturduğu koltuğu öyle bir zorlayış zorlar ki, koltuğun kolu kırılır)

Ah, teşekkür ederim, sağ olun, çok sayın, çok nazik Anton Antonoviç.

MANİLOV

Size kanım öyle kaynadı ki, nasıl söyleyeyim, karşılaşır karşılaşmaz ruhumu öyle bir çekiş çektiniz ki... Size bunun çok daha inandırıcı kanıtlarını vermek isterdim... Ne bileyim, gerçekten de şu ölü canlar... Nedir ki rica ederim.

ÇİÇİKOV

(Candan bir sesle)

Nedir ki olur mu?

(Manilov'un elini alır, Manilov da elini bırakır)

Ah, zavallı, kimsesiz bir adama ne büyük bir iyilikte bulundunuz, bilemezsiniz. Doğruluk uğrunda atıldığım savaş, bana ne kadar düşman kazandırdı, bana engel olmak için nasıl uğraştılar, bilseydiniz...

(Çiçikov, cebinden mendilini çıkarır, gözyaşlarını siler. Manilov da ağlar. El ele tutuşmuşlardır, fakat Çiçikov bu durumdan kurtulmak ister; Manilov'un bir dalgınlığından yararlanarak elini çeker, ayağa kalkar, kuru bir sesle ve bir iş adamı edasıyla)
Anlaşmanın bir an önce imzalanmasını isterdim.

Sahne kararır. Sinema perdesinde, yola çıkan briçka, bozkır manzaraları. Biraz sonra devrilen arabanın gürültüsü.

SAHNE 4

Koroboçka'nın köydeki evinde, darmadağınık yemek odası. Duvarlarda çiçek ve kuş resimleri. Koroboçka, başında bir çeşit gece takkesi, boynunda bir yün atkı, oturmuş, çayını içmekte ve börek yemektedir. Karşısında oturan Çiçikov da çay içer ve börek yer. Sabahtır, horoz sesleri işitilir.

KOROBOÇKA

Ya, babacık, yüzün gözün ortaya çıktı. Neydi o dünkü halin?

ÇİÇİKOV

Öyle, öyle. Doğrusu, anacık, bana yaptığın iyiliği kolay kolay unutamam. Bizim koca Rusya'da, böyle benim gibi gece yarısı yollara düşmüş, fırtınaya tutulmuş, üstelik fitil gibi sarhoş bir arabacının elinde kalmış bir yolcuya buyur edecek ev sahibi her zaman bulunmaz... Pencerede ışık görmeseydik...

KOROBOÇKA

(Kaba bir gülüşle)

Gözünün önüne geliyor mu? Neydi o hal? Üstün başın, her yanın çamur içindeydi, domuz yavruları gibi...

(Biraz durur)

Bir kadehcik votka?

ÇİÇİKOV

Elbette...

(Biraz durur)

Çiftliğin çok güzel, anacık. Kaç can var içinde?

KOROBOÇKA

Sekseni bulmaz, babacık. Ama işler iyi gitmiyor... Hele geçen yıl berbattı, berbat. Allah vere de bundan sonra...

(Istavroz çıkarır)

ÇİÇİKOV

Baktım, köylülerin kanlı canlı, evleri de hiç fena değil

(Biraz durur)

Adınızı bağışlar mısınız? Dün geldiğimde vakit çok geçti de...

KOROBOÇKA

(Ayağa kalkar, reverans yaparak)

Koroboçka, başkâtip ailesiyim.

ÇİÇİKOV

Teşekkür ederim. E... küçük adın?

KOROBOÇKA

Nastasya Petrovna.

ÇİÇİKOV

Nastasya Petrovna mı? Ne güzel ad bu Nastasya Petrovna. Benim bir teyzem vardır, onun adı da Nastasya Petrovna'dır.

KOROBOÇKA

(Biraz durduktan sonra, ürkek bir sesle)

Bana bak, sakın... Tahsildar olmayasın sen?

ÇİÇİKOV

(Gülerek)

Hayır, anacık, tahsildar değiliz biz. Özel işlerimiz için dolaşıyoruz.

KOROBOÇKA

Ha, tüccarsın demek.

(Biraz durur)

Hay Allah, yazık oldu, keşke bütün balımı satmasay-

dım. Hem de yok pahasına gitti. Balım olsa alırdın değil mi, babacık?

ÇİÇİKOV

Bal mı? Ne yapayım balı?..

KOROBOÇKA

Öyleyse kenevir alır mısın? Ama kenevir de kalmadı işte, hiç kalmadı. Yarım okka bile istesen yok. Ama ille de isterim dersen...

ÇİÇİKOV

Yok anacık, ben başka mal arıyorum.

(Biraz durur)

Köylülerinden çok ölen var mı?

KOROBOÇKA

Ah, olmaz mı babacık, çok var. Tam onsekiz can. Hem de en iyileri öldü, elinden iş gelenleri. Doğanlar da olmadı değil ama, çocuk bu, ne işe yarar ki... Üstelik tahsildar da geldi, hepsi sağmış gibi vergilerini aldı ölenlerin. Adam ölsün gitsin, sen boyuna vergisini ver. Olur kepazelik değil.

(Çiçikov başı ile doğrular)

Bana bak, babacık, doğru söyle, tahsildar değilsin ya?

ÇİÇİKOV

Demin söyledik ya, canım.

KOROBOÇKA

Dinle... Geçen hafta benim demirci yandı gitti. Çok iyi iş gelirdi elinden, çilingirlikte üstüne yoktu.

ÇİÇİKOV

Yangın filan mı çıktı, anacık?

KOROBOÇKA

Ağzından yel alsın.

(Istavroz çıkarır)

Hayır canım, kendi kendine, tek başına tutuşuverdi. Gece demez, gündüz demez, durmadan içerdi, sonunda bağırsakları ateş aldı. Almaz olur mu? O gün bugün bir yerlere gidemez oldum. Neden dersen, atları nallayacak kimsem yok...

ÇİÇİKOV
Allahın emri anacık elden ne gelir.
(Ayağa kalkarak)
Ver bana hepsini Nastasya Petrovna.
KOROBOÇKA
Neyin hepsini?
ÇİÇİKOV
Neyin olacak, ölülerin.
KOROBOÇKA
Ne?.. Ölüleri sana mı vereyim? Nasıl yani?
ÇİÇİKOV
Basbayağı... İstersen sat.
(Kendine güvenli)
Parasını veririm.
KOROBOÇKA
Ne diyorsun sen Allah aşkına anlamıyorum... Şey mi istiyorsun...
(Korku içinde)
Ölüleri mezarlarından mı çıkaracağız?
(Istavroz çıkarır)
ÇİÇİKOV
(Ellerini havaya açar)
Ne mezarı canım! Bak anacık, bu iş kâğıt üzerinde olacak, anlıyor musun? Hepsi sağ görünecek.
KOROBOÇKA
(Gözleri faltaşı gibi açılmış)
Peki ama... Ne yapacaksın sen onları?
ÇİÇİKOV
O benim bileceğim iş.
KOROBOÇKA
Ama... Ölmüş gitmiş bunlar.
ÇİÇİKOV
(Sinirlenmeye başlar)
Sana yaşıyor diyen var mı?.. Yaşamadıkları için yük oluyorlar ya başına. Ben seni hem masraftan kurtarıyorum, hem üzüntüden. Üstelik de ölü başına...

(Bir duraksamadan sonra)

Onbeş ruble veriyorum. Tamam mı?

KOROBOÇKA

(Biraz düşündükten sonra)

Vallahi, ne bileyim, bugüne kadar hiç ölü satmadım... Anlarsın ya?

ÇİÇİKOV

Laf mı bu söylediğin? Satmadın elbette. Yoksa sen bu işte bir kâr mı var sanıyorsun?

KOROBOÇKA

Öyle bir şey sandığım yok. Ölmüş bunlar, ne kârı olacak artık? Ama işte benim şaştığım da...

ÇİÇİKOV

(Uzlaşıcı, Koroboçka'nın önünde eğilerek)

Bir an düşünsene anacık, sağmışlar gibi vergilerini veriyorsun, batıyorsun bu yüzden. Demin kendin söylüyordun...

KOROBOÇKA

Aman hiç açma onu. Yüzaltmış ruble vereli daha üç hafta olmadı. Tahsildara boşu boşuna verdiğim rüşvet de caba...

ÇİÇİKOV

Ya, gördün mü anacık! Benim dediğimi yaparsan, vergiden de, tahsildara rüşvet vermekten de kurtulursun. Çünkü bundan sonra vergiyi senin yerine, ben vereceğim. Bütün masrafları alıyorum üstüme. Kontrat masrafı da benden... Dahası var mı?

(Dolaşır)

Anlaştık mı, anacık?

KOROBOÇKA

Vallahi, ne diyeyim, şimdiye kadar başıma gelmiş bir iş değil ki... Şey satmak... Ölü satmak... Bak, sağ köylü olsa, o başka. Onlardan çok sattım. Ne bileyim, iki yıl önce, iki kız satmıştım başpapaza... Yüzer rubleye bıraktım, başpapaz çok memnun kaldı. Çünkü ikisi de çok çalışkandı kızların. Havlu dokumakta üstlerine yoktu.

ÇİÇİKOV

(Koroboçka'nın önünde durur)

Canım bırak şimdi onları, Allah ömürlerini artırsın. Ben sana ne diyorum? Benim işim...

(Bağırır)

Ölülerle, anladın mı?

KOROBOÇKA

Yo... Olmaz vallahi... Korkarım ben... Korkarım acele işten. Acele işe şeytan karışır derler. Ne bileyim, belki de beni kandırıyorsundur, babacık. Belki bu ölü canlar daha fazla eder? Hiç bilmiyorum ki...

ÇİÇİKOV

(Sinirlenerek)

Ne eder yahu? Ölü bu. Toprak olmuş, toprak. Başka bir şey olsa, ne bileyim, kırık bir tabak, eski bir paçavra filan... Eskiciye, kâğıt fabrikasına satılabilir. Ama ölüyü ne yaparsın, söylesene?

KOROBOÇKA

(Yavaş sesle)

Hiçbir şey yapılmaz, doğru... İşte benim canımı sıkan da... Madem ölmüş bunlar, hepsi ölü...

ÇİÇİKOV

(Bir mendil çıkarır, alnındaki terleri siler, Koroboçka'nın yanına oturur)

Ya benim dediğimi anlamıyorsun, ya laf olsun diye konuşuyorsun, her zamanki gibi. Diyorum ki, sana para vereceğim, onbeş ruble, hem de yepyeni kâğıt para. Anlıyor musun?

(Cebinden kâğıt paralar çıkarır, Koroboçka paralara açgözle bakar)

Ne tutar, düşün... Affedersin ama, ha deyince kazanamazsın bu parayı.

(Tatlı bir sesle)

Dur, bir şey sorayım sana: Balını kaça satmıştın?

KOROBOÇKA

Tenekisini oniki rubleye.

ÇİÇİKOV

(Parmağını sallayarak)

Yo... Yalan söyleme, günaha girersin. Oniki rubleye satmadın.

KOROBOÇKA

(Ağlar gibi)

Vallahi oniki rubleye sattım.

ÇİÇİKOV

Peki canım, öyle olsun. Ama bal bu, en azından bir yıl uğraşmışsındır, bütün kış mahzende arılara bakmışsındır... Ölü canlar öyle mi ya? Onların bu dünyada kimseye bir zahmet verdikleri yok... Öldülerse, seni araya sokmadan öldüler. Allah istemiş almış, bakmamış gözünün yaşına. Diyeceğim, birinde belli bir iş karşılığı oniki ruble alıyorsun, ötekinde hiçbir şey yapmadan onbeş ruble, hem de oniki değil, onbeş ruble kazanıyorsun. Gıcır gıcır mavi kâğıt. Uzun etme artık...

(Ayağa kalkar)

KOROBOÇKA

Ben zavallı, dul bir kadınım, tecrübesizim... Biraz beklesek iyi olur... Belki başka tüccarlar da gelir... Daha iyi bir fiyat verirler bakarsın.

ÇİÇİKOV

Başka tüccarlar mı?

KOROBOÇKA

(Kurnazca)

Alışveriş bu, belli olmaz, bakarsın bir fırsat çıkar.

ÇİÇİKOV

Utanmak yok mu sende? Ölü ticareti olur mu? Hey Allahım, ne boşuna konuşuyorum. Yoksa bu ölüleri geceleyin bostanda korkuluk diye mi kullanacaksın?

KOROBOÇKA

Aman o ne biçim lakırdı öyle, üstüme iyilik sağlık.

(Istavroz çıkarır)

Allah korusun.

ÇİÇİKOV

(Gitgide sinirlenerek)

Ya ne yapacaksın? Hem bir kaybın da yok ki... Kemikler, mezarlar, hepsi sana kalıyor gene. Boyuna söylüyorum, alışveriş yalnız kâğıt üstünde olacak.

(Biraz durur)

Anlaştık mı? Bir şey söylesene!

(Koroboçka düşünür bir an)

Ne düşünüyorsun, Nastasya Petrovna?

KOROBOÇKA

Vallahi ne diyeyim, bilemiyorum. Böyle şey hiç görülmemiş...

(Bir an durur)

Gel gene kenevir al sen benden, olmaz mı?

ÇİÇİKOV

(Bir sandalyeyi yakaladığı gibi öfkeyle yere vurur)

Bırak şimdi keneviri, onu başka gün konuşuruz. Hay seni de, kenevirini de şeytan...

KOROBOÇKA

(Sapsarı olur, ıstavroz çıkarır)

Aman Allah rızası için alma ağzına o adı. Üç gece önce rüyama girdi yezit.

(Mırıldanarak)

Akşam duadan sonra, bir fal açayım dedim, hay demez olaydım... Allah da cezamı verdi, rüyama soktu yezidi.

(Bir daha ıstavroz çıkarır)

ÇİÇİKOV

(Uzun adımlarla sahneyi arşınlar)

Şeytan senin rüyandan hiç çıkmasa şaşmam doğrusu. Madem din kardeşiyiz. "İşte sıkıntı içinde dul bir kadın, yardım edeyim" diyorum kendi kendime, sen kalkıp...

(Aklına bir şey gelmiş gibi durur)

Hem ben senden daha başka çiftlik mahsulleri de almak istiyorum. Çünkü devlet müteahhitliği de yaparım.

KOROBOÇKA

(Bir an afallar, sonra yalvarır gibi)

Ne var bu kadar kızacak, babacık? Böyle heyheyli olduğunu bilseydim, üstüne varmazdım vallahi.

ÇİÇİKOV

Ne kızması canım. Kızacak ne var ortada? Alt tarafı incir çekirdeği doldurmaz bir iş.

(İskemlenin üzerinden kürklü ceketini, çantasını alarak, gider gibi yapar)

Sana laf anlatayım derken, boşuna vakit kaybettim. Şunu söyle bari: Sobakeviç'lere kestirmeden nasıl gidilir?

(El çantasını omuzuna atar)

KOROBOÇKA

(Arkasından koşar)

Dur, dur... Verdim... Onbeş kâğıda verdim... İstediğin olsun. Ama öteki mallarda beni unutmazsın artık, değil mi? Un, yulaf, darı, canlı hayvan lazım olursa, bana gelirsin, değil mi?

ÇİÇİKOV

(Yüzünden akan terleri silerek)

Yok canım, unutur muyum hiç?

(Ciddi)

Yalnız senin şehirde bir adamın var mı, kontrat için, gerekli imzalar için?

KOROBOÇKA

Olmaz olur mu? Başpapazın oğlu var, mahkemede çalışır.

Sahne kararır. Gene yola koyulan briçkanın sesi, bozkır manzaraları.

SAHNE 5

Nozdriyev'in sözüm ona, çalışma odası. Dağınıklık anlatılır gibi değildir. Koşum takımları, atkılar, çizmeler, bir dolu da şişe.
Duvarda asılı tüfekler, acayip biçimli kılıçlar.
Sahnenin gerisinde, uzaktan laternayı andıran kırık dökük bir alet.
Nozdriyev, hararetli, coşkun, sabah hırkasıyla Çiçikov'un çevresinde döner durur. Çiçikov, oturmuştur, çekingendir.

ÇİÇİKOV

(Yerinden kalkarak)

Bana ölü canlar niçin mi lazım, bak söyleyeyim... Kibarlar arasında hatırı sayılır bir adam olmak istiyorum. Biliyorsun, çiftim çubuğum yok, bu canlarla şimdilik...

NOZDRİYEV

(Onun sözünü keserek)

Atma be kardeşim, atma!

ÇİÇİKOV

(Biraz durduktan sonra)

Bak, seninle açık konuşacağım. Ama, rica ederim, kimseye tek kelime söylemek yok.

(Pek rahat görünmek isteyen bir sesle)

Ben evlenmek üzereyim. Alacağım kızın anası babası, senin anlayacağın, gözü çok yüksekte insanlar... Elimden ne gelir... Üçyüz köylün olmazsa kızımızı veremeyiz diye tutturdular. Bende de o kadar yok, dedim ki...

NOZDRİYEV

Yalan, yalan!

ÇİÇİKOV

(Başparmağı ile işaret parmağının uçlarını birleştirerek) Şu kadar yalanım varsa...

NOZDRİYEV

Kafamı keserim, yalan söylüyorsun.

ÇİÇİKOV

Ne diye boyuna yalan söyleyeyim sana?

NOZDRİYEV

Ben seni bilirim. Sen boyuna yalan söylersin. Hani otelde karşıma çıktığın gün yok mu, çıkmaz olaydın, boyuna yalan söylüyordun o gün. Yok, Sobakeviç seni bekliyormuş, yok araban devrilmiş de, yok bilmem kimin evine girmişsin de... Allah bilir kimin evine... Yok elbet öyle bir yer. Seni gidi seni, sen ne yalancısın sen, dolandırıcıların şahısın sen be. Bunu neden söylüyorum, biliyor musun? Dostluğumdan, başka bir şey değil.

(Durur)

Bir dairede senin üstün olsaydım, ne yapardım, bilir misin?

ÇİÇİKOV

Hayır.

NOZDRİYEV

Önüme gelen ilk ağaca asardım seni. Bak görüyorsun ya, dobra dobra konuşuyorum, bir dostla konuşur gibi.

ÇİÇİKOV

Her şeyin bir hududu vardır. Böyle konuşmak istiyorsan, git jandarmalarla arkadaşlık et, daha iyi.

(Biraz durur)

Parasız vermek istemiyorsan, sat efendim.

NOZDRİYEV

Satmak mı? Ben senin ne mal olduğunu bilirim, sen madrabazın birisindir, yok pahasına almaya kalkarsın.

ÇİÇİKOV

Amma da laf. Yoksa sen, ölülerini elmas fiyatına mı satmak niyetindesin?

NOZDRİYEV

Bak bak, başladın işte.

ÇİÇİKOV

Rica ederim, Yahudiliği bırak, ayıp denen bir şey vardır.

NOZDRİYEV

Ya, öyle mi? Al sana bir teklif... Ölü canlar için senden beş para almayacağım, buna karşılık sen benim aygırı satın al.

ÇİÇİKOV

(Afallayarak)

Aygırı ne yapayım ben? Hara kurmuyorum ki...

NOZDRİYEV

Aygırı ne mi yapacaksın? Onbin rubleye aldım ben onu, sana dörtbine bırakırım. Sadece üçbinini peşin alırım. Oldu mu?

ÇİÇİKOV

Canım, benim aygıra ihtiyacım yok diyorum. Allah Allah!

NOZDRİYEV

Öyleyse, al kısrağı satayım...

ÇİÇİKOV

Kısrağı ne yapayım canım?

NOZDRİYEV

Peki, bir çift köpek al benden. Öyle bir çift satarım ki, sana, bitersin. Uzun bıyıklar, ok gibi kıllar...

ÇİÇİKOV

Köpeklerle işim yok benim, avcı değilim.

NOZDRİYEV

Ne isterdim, senin de şöyle iki köpeğin olsun.

(Biraz durur)

Peki, köpekleri gerçekten istemiyorsan laternayı al. Eşi yoktur vallahi. Binbeşyüz rubleye aldım namussuzum. Dokuzyüze bırakırım sana.

ÇİÇİKOV

Ben ne yapayım laternayı? Alman değilim ki, yollarda ha babam laterna çalıp, dileneyim.

NOZDRİYEV

Söylediği lafa bak. Benim laterna Almanlarınkine benziyor mu? Baştan aşağı maun bu.

(Çiçikov'u tutup laternanın yanına götürür ve aletin kolunu çevirir. Laterna, gıcırtı ile "Malborough savaşa gidiyor" marşını çalar)

Peki, bunu da almıyorsun. Öyleyse, başka bir şey teklif edeyim sana: Bir el kâğıt açalım, ben ölü canlarla laternayı koyayım. İyi mi?

ÇİÇİKOV

Olmaz, ben çürük tahtaya basmam.

NOZDRİYEV

Ne çürüğü be. Bunun çürük bir yanı yok. Şansın varsa istediklerini alır, gidersin.

(Bir deste kâğıt alır, ateşli ateşli masanın üstüne atar, kâğıtlar dağılır)

Bak şimdi! Neden oynamak istemiyorsun?

ÇİÇİKOV

Çünkü kâğıt oyunlarından pek hoşlanmam.

NOZDRİYEV

(Ellerini açar)

Neden hoşlanmıyorsun kâğıt oyunlarından?

ÇİÇİKOV

Kâğıt oyunlarından hoşlanmıyorum da ondan.

NOZDRİYEV

Vay namussuz vay...

ÇİÇİKOV

Ne yapayım, Allah böyle yaratmış.

NOZDRİYEV

(Biraz durduktan sonra)

Peki, dama oynayalım öyleyse. Kazanırsan ölü canlar senin olur. Nüfus kütüğünden düşülecek öyle çok köylü var ki yığınla.

(Bağırır)

Hey, Porfiri, dama tahtasını getir.

(Alçak sesle)

Hay aptal, burdaymış.

(Dama tahtasını alır)

ÇİÇİKOV

Boşuna uğraşıyorsun, oynamam.

NOZDRİYEV

Ama kâğıt oyunu değil ki bu... Damada şansın, hilenin hiç yeri yoktur.

ÇİÇİKOV

Hadi bakalım, oynayalım.

NOZDRİYEV

Ölü canlar yüz rubleye gidiyor.

ÇİÇİKOV

Yüz ruble mi? Olmaz, elli ruble.

NOZDRİYEV

Elli ruble nedir ki canım... Ama istersen ben ölü canlara şöyle orta halli iki köpek ekleyeyim.

ÇİÇİKOV

(Çaresizlik içinde)

Peki.

NOZDRİYEV

Kaç hamle avans veriyorsun bana?

ÇİÇİKOV

Ne avansı? Bir bu eksikti.

NOZDRİYEV

Hiç değilse başlarken iki hamle bırak. Doğrusu, damada pek kuvvetli değilimdir. Kötü oynarım.

ÇİÇİKOV

Ben de kötü oynarım.

NOZDRİYEV

(Bir taş sürer)

Kötü oynarmış... Biliriz.

ÇİÇİKOV

(Bir taş sürer)

İki yıldır oynadığım yok.

NOZDRİYEV

(İkinci bir taş sürerek)

Kötü oynarmış... Biliriz.

ÇİÇİKOV

(İkinci bir taş sürerek)

İki yıldır oynadığım yok.

NOZDRİYEV

(Üçüncü taşı sürerken ceketinin kolu ile dördüncü taşı da iter)

Kötü oynarmış... Biliriz.

ÇİÇİKOV

İki yıldır...

(Nozdriyev'in hilesini farkederek)

E... kardeş, çek o taşı geri.

NOZDRİYEV

Hangi taşı?

ÇİÇİKOV

Şunu, şunu.

(Yerinden kalkar. Bu arada Nozdriyev bir taş daha iter)

Seninle oynanamaz. Bir hamlede üç taş birden sürülür mü? Görülmüş şey mi bu?

NOZDRİYEV

Nerden çıkarıyorsun üç taşı? Kim diyor üç taş diye? Bir şunu yanlışlıkla sürmüşüm, kabul. Bak işte, geri alıyorum.

(Taşlardan birini geri alır)

ÇİÇİKOV

(Beşinci taşı göstererek)

Ya şu? O nerden geldi oraya?

NOZDRİYEV

Hangisi?

ÇİÇİKOV
Şu işte, damaya giden.
NOZDRİYEV
(Kalkar, öfkeyle)
Oyuna başladık bir defa, hakkın yok, anlıyor musun, hakkın yok döneklik etmeye.
ÇİÇİKOV
(Dama tahtasının üstündeki taşları öfke ile karıştırır)
Bal gibi hakkım var, çünkü namusunla oynamıyorsun.

Nozdriyev, Çiçikov'a saldırır, öteki bir iki adım geri çekilir.

NOZDRİYEV
Affedersin, ama zorla oynatacağım seni. Taşları istediğin kadar karıştır, hepsinin yeri aklımda, yerli yerine koyarım.
ÇİÇİKOV
Ne yaparsan yap, oynamam.
NOZDRİYEV
Oynamaz mısın?
ÇİÇİKOV
Seninle oynanmaz, pekâlâ biliyorsun.
NOZDRİYEV
(Tehdit ederek Çiçikov'a yaklaşır, öteki çekilir)
Açık söyle, oynamak istemiyor musun?
ÇİÇİKOV
(Ne olur ne olmaz gibilerden, eliyle yüzünü korur)
Hayır, istemiyorum.

Nozdriyev elini alabildiğine kaldırıp Çiçikov'a vurmak ister, fakat Çiçikov kolunu tutar, var gücüyle sıkar.

NOZDRİYEV

(Kendinden geçmiştir, kolunu kurtarmaya çalışarak bağırır)

Porfiri, Pavluşka!

(Kimseler gelmez)

Oyunu bitirmeye niyetin yok mu, söyle!

ÇİÇİKOV

Namusunla oynasaydın bitirirdim, ama artık olmaz, oynamam.

NOZDRİYEV

(Bu sırada dışarıdan çıngırak sesleri gelir. Evin önünde duran bir arabanın gürültüsü)

Oynamazmış, namussuz! Kaybedeceğini anladın, oynamazsın değil mi?

Nozdriyev, eline kocaman bir çubuk alır, bununla Çiçikov'a vurmaya kalkar, ama Çiçikov bir sıçrayışta yana kaçar, bir sandalye kapıp kendine kalkan yapar. Kapı hızlı hızlı vurulur. Jandarma yüzbaşısı girer. Asker kılığındadır. Nozdriyev, şaşkın, kolunu indirir. Çiçikov da öyle yapar.

JANDARMA YÜZBAŞISI

(Bir adım atar, fakat afallayıp durur)

Bay Nozdriyev kim? Lütfen söyler misiniz?

NOZDRİYEV

(Soğuk soğuk)

Kiminle müşerref oluyorum? Siz önce onu söyleyin.

JANDARMA YÜZBAŞISI

Jandarma yüzbaşısı.

NOZDRİYEV

Peki, ne istiyorsunuz?

JANDARMA YÜZBAŞISI

Size karşı açılan bir davada, duruşmaların sonuna kadar adaletin emrinde bulunmanız gerektiğini tebliğ etmeye geldim.

NOZDRİYEV

Ne duruşması? Ne davası?

JANDARMA YÜZBAŞISI

Çiftlik sahiplerinden Maksimov'un şikayeti üzerine, hakkınızda yakalama emri çıktı. İddiaya göre, içkili bir toplantıda kendisini sopayla dövdürtmüşsünüz.

NOZDRİYEV

Yalan söylüyorsunuz. Çiftlik sahibi Maksimov diye bir adamın adını bile duymadım.

JANDARMA YÜZBAŞISI

Bayım, kendinize gelin siz, karşınızda bir subay var. Siz ancak uşaklarınızla böyle konuşabilirsiniz, benimle değil.

Bu arada Çiçikov, bir tek şey düşünmektedir: Kaçmak. İşte tam fırsattır diyerek, yüzbaşının arkasından kayar, bir hamlede aşağıdaki sofaya atar kendini, gittiğini ötekiler görmemiş gibidirler. Karanlık. Çiçikov'un telaşlı bir sesle: "Selifan" diye bağırdığı duyulur. Yola çıkan arabanın gürültüsü, yavaş yavaş uzaklaşan çıngırak sesleri. Sonra bozkır manzaraları başlar.

SAHNE 6

Sobakeviç'in evinde misafir odası. Bir tünekte doldurulmuş bir kuş. Duvarlarda, göğüsleri nişanlarla dolu birtakım general resimleri. Çiçikov'la, Sobakeviç, sol yandaki koltuklara gömülür gibi oturmuşlar; gömlek kolları sıvanmıştır, ikisi de fraklarının ceketlerini çıkarıp, yanı başlarına bırakmışlar. Yemekten yeni kalkmış, dinleniyorlar. Daha doğrusu, Çiçikov'un malum konuyu açmasından ötürü dinlenmeye vakit bulamamışlar.

SOBAKEVİÇ

Ölü canlar mı? Bulunur elbet. Neden bulunmasın.

ÇİÇİKOV

Peki, varsa... Bunları... Bunları başınızdan atmak istemez misiniz?

SOBAKEVİÇ

Satmak isterim, evet.

ÇİÇİKOV

Peki, kaç... kaça satarsınız? Gerçi böyle bir nesne için pazarlık etmek tuhaf kaçıyor ama...

SOBAKEVİÇ

Parça başına yüz ruble. Çok istemedim yani.

ÇİÇİKOV

(Karşısındakine, ağzı açık, bir zaman baktıktan sonra)

Yüz ruble mi?

SOBAKEVİÇ

Ne o? Çok mu pahalı buldunuz?

(Duraklama)

Peki, siz ne veriyorsunuz?

ÇİÇİKOV

Ben ne vereyim? Hem unutuyorsunuz galiba, bu mal, öyle bir mal değil ki...

(Bir duraklamadan sonra)

Benim vereceğim, can başına, olsa olsa seksen kopek.

SOBAKEVİÇ

Ne? Seksen kopek mi?

ÇİÇİKOV

Evet, bir kopek fazla vermem.

SOBAKEVİÇ

(Alayla gülerek)

Siz bana baksanıza, çarık mı alıyorsunuz?

ÇİÇİKOV

Ama insan da satın almıyorum herhalde, değil mi ya?

SOBAKEVİÇ

Nüfusa geçmiş bir canı seksen köpeğe bırakacak bir enayi bulacağınızı mı sanıyorsunuz siz?

ÇİÇİKOV

Bir dakika. Niçin "nüfusa geçmiş" diyorsunuz? Ölmüş gitmiş hepsi, yalnız adı can bunların.

(Ayağa kalkar)

Neyse, uzatmayalım, parça başına bir buçuk ruble vereyim, olsun bitsin.

(Kollarını, daha başka ne yapabilirim, der gibi açar)

Daha fazla vermem.

SOBAKEVİÇ

Bir buçuk ruble demeye yüzünüz nasıl tutar, anlamıyorum Pavel İvanoviç, bir şey söyleyin ki akıl alsın.

ÇİÇİKOV

Olmaz, Mihail Semyonoviç, vallahi olmaz. İmkânsız bir şey...

(Duraklama)

İki ruble.

SOBAKEVİÇ

(Kocaman bir pastayı tuttuğu gibi ağzına atıp yutar)

Nedir bu pintilik canım, ananızın nikâhını istemedik ya sizden. Ha... daha ucuz can satan yok mudur? Vardır, bulunur... ama ne pis maldır süreceği, Allah bilir. Oysa, ben size birinci sınıf mal veriyorum: Hepsi de gerçek zanaatçı, sapasağlam, usta mı usta.

ÇİÇİKOV

Anladık ama...

SOBAKEVİÇ

Araba tamircisi Mikeyev'i al mesela, gerçi yaylı arabadan başka bir şey gelmez elinden, orası öyle ama Moskova'daki ustalar gibi çalışmaz Mikheyev, arabayı tekerlekler üstüne oturttu mu, araba öyle bir oturuş oturur ki...

ÇİÇİKOV

Canım öyle ama, Mikeyev de...

SOBAKEVİÇ

Ya Propka İstepan? Marangoz Propka İstepan'ı söylüyorum canım. Onun gibisini gördünüz mü hiç? Muhafız alayına girseydi, ne yükselirdi, kim bilir?.. Hey gidi Propka, o ne boydu o, üç kulaç mıydı, neydi?..

ÇİÇİKOV

Affedersiniz ama, Propka İstepan da...

SOBAKEVİÇ

(Coşkun konuşmasına kendini büsbütün kaptırarak)

Hele Maksim Teliatnikov, çizmeci? Bir çırpıda bir çizme çıkarıverirdi, çizme derim sana! Üstelik bir damla fazla içmez, bir dakika dalga geçmezdi. Ah, ya o Yeremi Soropliokine! İşte o bir yana, ötekilerin hepsi bir yana.

(Güler)

Üstelik Moskova'dan her dönüşünde, tıkır tıkır elli ruble izin harcı sayardı.

(Omuzlarını silker)

Hadi söyleyin bakalım, böyle tosunları nerde bulursunuz siz?

ÇİÇİKOV

Evet ama, ne sayıp döküyorsunuz, şöyleydi böyleydi diye, ölmüş gitmiş hepsi.

(Oturur, Sobakeviç'e bakar)

SOBAKEVİÇ

(Derin derin iç geçirir)

Doğru, öldü gitti hepsi.

(Duraklama)

Ama diriler, defterde diri görülenler...

(Acı acı güler)

Siz diri denmeye değer mi sanıyorsunuz onları?

(Elini sallar)

Sinekler de yaşıyor, ona bakarsan.

ÇİÇİKOV

Anlamıyorum... Zeki, okumuş bir adama benziyorsunuz. Büyütecek bir yanı yok bu işin. Öyle bir mal ki, kimin işine yarar?

SOBAKEVİÇ

Kimin işine olacak? Sizin işinize. İşinize yaramasa satın almaya kalkmazsınız.

ÇİÇİKOV

(Bir duraklamadan sonra)

Hayır, öyle değil. Ben... Ben bu işle ilgileniyorsam... Söylemeyeyim demiştim ama, hadi söyleyeyim, saklamayayım artık... Çok yaşlı bir amcam var, onun için alıyorum bunları... Bu amcam vaktiyle bana...

SOBAKEVİÇ

Aile işleriniz ilgilendirmez beni Pavel İvanoviç. Siz can satın almak istiyorsunuz, ben de satıyorum. Almazsanız, sonra siz pişman olursunuz, işte bu kadar.

ÇİÇİKOV

(Bozuntuya vermeden)

İki ruble.

SOBAKEVİÇ
Olmaz.
ÇİÇİKOV
(Yeni bir duraklamadan sonra)
İki buçuk ruble.
SOBAKEVİÇ
Elli ruble. Hem de, Allah inandırsın, zararına veriyorum.
ÇİÇİKOV
Bu kadarı da gülünç oluyor artık. Sanki ciddi bir iş konuşuyormuşuz gibi... Başkası olsa bedava bırakırdı, üstelik de başından attığına sevinirdi. İnsan budala olmalı ki...
SOBAKEVİÇ
(Sesini biraz alçaltarak)
Ben size bir şey söyleyeyim mi Pavel İvanoviç, bunlar öyle alışverişler ki... Aramızda, dostça söylüyorum... Pek öyle tertemiz işler değil, yani bir duyuldu mu?..
ÇİÇİKOV
(Biraz durduktan sonra)
İki ruble seksen kapik.
SOBAKEVİÇ
Hadi, parçasına otuz diyelim de keselim bu işi.
ÇİÇİKOV
Anlaşıldı, satmak niyetinde değilsiniz siz.
(Kalkar frağını giyecekmiş gibi yapar)
SOBAKEVİÇ
(Çiçikov'u elinde tutar ve farkında olmadan ayağına basar)
Durun, bir dakika...
ÇİÇİKOV
Ayyy...
(Tek ayak üstünde sıçramaya başlar)
SOBAKEVİÇ
(Üzgün)
Canınızı acıttım galiba... Oturun rica ederim.

ÇİÇİKOV

(Kuru bir sesle)

Çok geç kaldım.

SOBAKEVİÇ

Bir dakika durun canım, bakın bir şey söyleyeceğim, hoşunuza gidecek.

(Çiçikov'u zorla oturtur ve kulağına bağırarak)

Yirmibeş ruble.

ÇİÇİKOV

Olmaz, olmaz, bir kapik bile fazla veremem

(Uzun bir duraklama)

SOBAKEVİÇ

(İçini çekerek)

Son ne veriyorsunuz?

ÇİÇİKOV

İki ruble, doksanbeş kapik.

SOBAKEVİÇ

Vallahi sizin gözünüzde ha bir insan, ha bir şalgam, ikisi de bir. Üç rubleye çıkın da yuvarlak hesap olsun bari.

ÇİÇİKOV

(Başı havada)

Dünyada olmaz.

SOBAKEVİÇ

(Gene içini çeker)

Peki, ne yapalım, öyle olsun bari.

(Duraklama)

Ama alışverişin yolunda olması için mukavele lazım.

ÇİÇİKOV

Elbette.

SOBAKEVİÇ

Şehre inmek zorunda kalacağım öyleyse. Ya... Bir de o var.

ÇİÇİKOV

Siz hele şimdi bana listesini verin köylülerin...

SOBAKEVİÇ
Şimdi
(Duraklama)
Peşin ne veriyorsunuz?

ÇİÇİKOV
(Zembereğine basılmış gibi ayağa fırlar)
Ne peşini? O da nesi? Şehirde hepsini birden alırsınız.

SOBAKEVİÇ
(Israr eder)
Âdet öyledir.

ÇİÇİKOV
(Ceplerini araştırarak)
Üstümde fazla para yok, Ama ille de istiyorsanız, alın size on ruble.

SOBAKEVİÇ
On ruble mi? En aşağı elli ruble isterim.

ÇİÇİKOV
Yok dedik ya...

SOBAKEVİÇ
Vardır, vardır. Hele bir arayın üstünüzü...

ÇİÇİKOV
(Ceplerini aradıktan, daha doğrusu arar gibi yaptıktan sonra)
Hadi, onbeş daha vereyim... Yani yirmibeş ruble vermiş oluyorum böylece. Ama bir makbuz isterim.

SOBAKEVİÇ
Ne makbuzu? Neden o?

ÇİÇİKOV
Belli olmaz. Âdettir, makbuz alınır.

SOBAKEVİÇ
Peki, öyle olsun, çık paraları.

ÇİÇİKOV
Merak etme, makbuzu imzala, paranı alırsın.

SOBAKEVİÇ
Yok, parayı almadan makbuzu imzalamam.

ÇİÇİKOV

(Masanın üstüne parayı koyar, ama elini de üstüne bastırır)

İşte, görüyorsun, koydum. İmzala şimdi makbuzu.

SOBAKEVİÇ

(Homurdanarak makbuzu imzalar, Çiçikov'a uzatır)

Parayı.

ÇİÇİKOV

(Parayı uzatarak)

Al.

(Makbuzu alır. Sobakeviç ise parayı alıp inceden inceye gözden geçirir)

Şimdi şu köylülerin listesini de verirsen...

SOBAKEVİÇ

(Parayı cüzdanına yerleştirirken)

Bu paralar da bir hayli moruklaşmış ha... Neyse.

(Masanın başına gider, yazmaya başlar. Çiçikov, bir iki adım yürür, ama gözlerini Sobakeviç'ten ayırmaz. Sobakeviç bir yandan yazarken)

Dişi canlardan istemez misin?

ÇİÇİKOV

Hayır.

SOBAKEVİÇ

Fazla bir şey istemem, parçasına bir ruble.

ÇİÇİKOV

Kadın istemiyorum.

SOBAKEVİÇ

Eh, ne yapalım, madem kadın istemiyorsun, kalsın. Zevke göre değişir: "Kimi papazı sever, kimi papazın karısını."

ÇİÇİKOV

(Yaklaşarak)

Ha, şunu da söyleyeyim. Hatırın için, aramızda kalsın bu alışveriş.

SOBAKEVİÇ

Elbette canım. Dostlar arasında olup biten, kimseyi ilgilendirmez.

(Birden Çiçikov'a dönerek)
Sahi söylüyorum, ben huysuzluk çıkaracak adamlardan değilim. Karşınızda Pilyuşkin gibi biri olsaydı, o zaman iş...

ÇİÇİKOV
Pilyuşkin mi?

SOBAKEVİÇ
(Gene yazısına döner)
Evet ya, Pilyuşkin.

ÇİÇİKOV
Kim bu Pilyuşkin?

SOBAKEVİÇ
Rezilin biri. Görülmemiş bir hasis. Mahpuslar bile onun köylülerinden daha talihlidir. Senin anlayacağın, açlıktan kırılıyor zavallılar.

ÇİÇİKOV
(Çok ilgilenerek)
Sahi mi, ölüsü boldur, öyleyse.

Sobakeviç döner, gürültülü bir kahkaha atar. Bu gülüş, yola koyulan briçkanın gürültüsüne, çıngırakların sesine karışır, kaybolur. Ve gene bozkır manzaraları.

SAHNE 7

Pilyuşkin'in çalışma odası. Her yer kir, pislik içindedir. Bir masanın üstünde bir iskemle. Başka bir masanın üstünde, bir gece takkesi, durmuş bir duvar saati. Bir köşede, karmakarışık halde, bir kürek parçası, ayakkabı tabanları, paçavralar v.b. Pilyuşkin, boynuna eski bir kadın çorabı dolamış, başına bir kadın takkesi geçirmiş, üstünde yağlı, uzun bir hırka, Çiçikov ile karşı karşıya oturmuştur.

ÇİÇİKOV

(İş adamı edası ile, sakin bir sesle, ayak ayak üstüne atarak)

Şöyle yaparız: Bir satış senedi düzenleriz; sanki bu köylüler yaşıyormuş da, siz de onları bizim arkadaşa satıyormuşsunuz gibi.

PİLYUŞKİN

(Yüzündeki terleri silerek)

Eyvah... Satış muamelesi ha... Satış muamelesi dedin mi, ister istemez, masraf kapısıdır. Siz bu memur takımını benim kadar bilmezsiniz. Eskiden, inanın... Evet, eskiden... *(Hafifçe, güler)*

Birkaç kapik, bir çuval da un verdiniz mi, işiniz olurdu... Ama şimdi, beylerimiz en azından bir araba bulgurla, kırmızı kâğıtlardan bir tane isteyiveriyorlar, buyrun bakalım!

Anlamıyorum, papazlar niçin bu gibi adamlara bir iki nasihat etmiyorlar kilisede? Ne de olsa, Tanrı öğüdü daha dokunur.

ÇİÇİKOV

(Üzgün bir sesle)

Çok doğru! Ama bu bizim muamele yüzünden kaygılanmamız yersiz, aziz ve sayın bayım. Çünkü bizim arkadaş, bütün masrafları üzerine alacak.

PİLYUŞKİN

(Şaşırmıştır)

Bütün masrafları... ha?

ÇİÇİKOV

Evet, kendi üzerine alacak ya!

PİLYUŞKİN

(Çiçikov'un aptalın biri olduğuna kanaat getirmiştir. Sevincini gizleyemeyerek)

Ah, bu yoksulu ne sevindirdiniz! Allah ne muradınız varsa versin! Allah uzun ömürler, sağlık ihsan etsin!

(Birden hüzünlenerek)

Satış işini bugün yapıversek olmaz mı? Neden derseniz... Ölümlü dünya bu, insanın bir ayağı çukurda, bugün varsak, yarın yokuz.

ÇİÇİKOV

Hayhay, bugün yaparız, ama bana önce şu ölü canların tam bir listesi lazım.

PİLYUŞKİN

(Yerinden kalkarak)

Güzel bir likörüm vardı, bir türlü bulamıyorum. Elbette bulamam, hırsız dolu evin içi... Durun bakayım, şurda olmasın...

(Üstü toz içinde bir küçük sürahi bulur)

Rahmetli karım yapmıştı. Hırsız Mavra, şişenin ağzını bile kapamamış... Size bir kadehcik var, vereyim mi?

ÇİÇİKOV

(Tereddütle)

Te... teşekkür ederim. Yedim, içtim, öyle geldim de.

PİLYUŞKİN

Yiyip içip öyle geldiniz ha? Kibar adam nasıl belli olur! Oysa, ne hırsızlar var, sözde sizi görmeye diye gelirler, asıl niyetleri zıkkımlanmaktır, tıkınmaktır. Üstelik atlarına da yulaf vereceksin... Ah kusura bakmayın, şu bizim aylakların listesini istiyorsunuz...

(Gözlüğünü takar)

Şimdi bulurum, geçen ay tam bir listesini çıkarmıştım, gelecek sayımda düşmek için.

(Bir masanın üstünde listeyi arar, sinirlenir, sonunda bulur, bir iskemleye oturur. Yorulmuştur)

ÇİÇİKOV

Müsaade eder misiniz.

(Listeyi alır, uzun uzun inceler)

Evet, tamam.

(Listeyi cebine sokar)

Ha unutmayın, bugünlerde şehre gelin de kontratı imzalayalım.

PİLYUŞKİN

Ne? Şehre mi? İşte bu olmadı. Siz tanımıyorsunuz benim adamlarımı. Ben şehre indim mi, fırsat bu fırsat diye, yağma ederler her şeyi.

ÇİÇİKOV

Canım, şehirde size vekâlet edecek bir tanıdığınız vardır herhalde?

PİLYUŞKİN

Kimse yok, ne yazık! Birtakımı öldü, birtakımı ile de ben bozuştum.

ÇİÇİKOV

(Soğuk)

Bakın, bunu beğenmedim işte! Çünkü... Size içimden gelen bu iyiliği nasıl yaparım bu şartlar içinde?.. Muamele mahkemede geçmedi mi... Anlarsınız ya...

PİLYUŞKİN

(Neredeyse sevincinden sıçrayarak)

Buldum, buldum efendim, bir tanıdık var şehirde... Hem de...

(Kahkahayı basar)

Mahkeme Başkanı, ya... Ta kendisi. Ona yazarım, yazarım elbette.

ÇİÇİKOV

Oldu, bundan iyisi can sağlığı...

PİLYUŞKİN

Yazarım ya, çok eski ahbabımdır.

(Beklenmedik bir sevgi ışığı yüzünü aydınlatmıştır)

Düşünün, ta okul sıralarından arkadaşız. Cezaya ikimiz kalkardık, okuldan ikimiz kaçardık, hep ikimiz...

(Yerinden kalkar)

Hemen oturup yazayım şimdi. Şurada bir kâğıt vardı... Ama Allah bilir ne oldu?

(Bağırır)

Mavra! Mavra!

Soldan paçavralar içinde Mavra girer, çizmelerini eşikte çıkarır, Pilyuşkin'in yanına yalınayak gelir.

PİLYUŞKİN

Kâğıdı nereye soktun, hınzır?

MAVRA

Hangi kâğıdı efendim?

PİLYUŞKİN

Gözlerinden belli, çalmışsın.

MAVRA

Ben kâğıdı ne yapayım efendim? Okumam yazmam yok ki biliyorsunuz.

PİLYUŞKİN

Bilirim, bilirim, zangocun oğluna götürmüşsündür. İşi gücü kâğıt karalamaktır piç kurusunun, Allah bilir ne yazar!

MAVRA

Kâğıt istese bulamaz mı zangocun oğlu sanki?

PİLYUŞKİN

Dur sen! Mahşer günü bütün bu rezilliklerinin acısını zebaniler çıkaracak senden, delik deşik edecekler vücudunu, cayır cayır yakacaklar...

MAVRA

Ama ben sizin kâğıdınızı almadım ki, yaksınlar.

(Ağlar)

PİLYUŞKİN

(Ayağa kalkar, Mavra'ya doğru ellerini kollarını sallayarak yürür)

Cayır cayır yakacaklar işte, alçak, namussuz diye bağıracaklar, efendini aldatırsın ha, al sana... Bir oradan, bir buradan sokarlar sokarlar çıkarırlar, sokarlar sokarlar çıkarırlar.

MAVRA

Hiç de değil, neden böyle yapıyorsunuz derim ben de onlara, kimsenin bir şeyini çalmadım ki ben...

(Masanın üstünde dörde katlanmış küçük bir kâğıt bulur ve öfke ile Pilyuşkin'e uzatır)

Alın işte, kâğıdınız burda!

PİLYUŞKİN

Ne oluyorsun? Ne kızıyorsun? Adam olmaz bu... Bir söyle, bin işit... Hadi git de bir ateş bul bana, mektubu kapatayım. Mum getirmeye kalkma sakın, duydun mu dediğimi?

MAVRA

Baş üstüne efendim.

(Uzaklaşır)

PİLYUŞKİN

(Bu sahneyi renk vermeden seyreden Çiçikov'a)

Mum kullanmak yıkım. Yazık değil mi ziyan zebil olan işlere...

Mavra kapının eşiğinde çizmelerini giyer, çıkar. Pilyuşkin masanın başına geçip oturur, elindeki kâğıdı dörde böler, mürekkep şişesini eğip yazmaya başlar. Uzun bir sessizlik.

ÇİÇİKOV

Şu listeye bir göz atabilir miyim?

(Pilyuşkin önce tereddüt eder, sonra kâğıdı uzatır. Çiçikov, ayakta, inceler)

Usulünce yazılmış mı diye baktım...

Kâğıdı Pilyuşkin'e verir. Mavra elinde kibritle girer. Kibriti Pilyuşkin'e verip uzaklaşır. Girerken ve çıkarken gene kapının eşiğinde çizmeler çıkarılır, yeniden giyilir.

PİLYUŞKİN

(Mektubu kapayıp biraz durduktan sonra)

Sizin arkadaş... kaçak canları da almak istemez mi?

ÇİÇİKOV

(İyice ilgilenerek)

Ne? Sizde kaçak can da var mı?

PİLYUŞKİN

Allah belasını versin, var ya! Damadım sordu soruşturdu, izlerini bile bulamadım, diyor. Ne de olsa asker işte, mahkeme işi çıktı mı askerler...

ÇİÇİKOV

(Aklı fikri kaçaklarda)

Ne kadar var kaçak can sizde?

PİLYUŞKİN

(Biraz düşündükten sonra)

Yetmiş kadar var.

ÇİÇİKOV

Yok canım!

PİLYUŞKİN

Vallahi! Şaşacak ne var, hepsinin aklı fikri kaçmakta...

Hem de neden kaçıyorlar, biliyor musunuz? İşkembelerini doldurmak için. Obur hepsi. Tek karınları doysun, sen istersen açlıktan geber... Ya... Böyle işte!.. Her yıl kaçan kaçana.

(Biraz durur)

Kaça isterse veririm hepsini.

(Durur)

Sahi, arkadaşınıza söyleyin, satmak istiyor kaçakları deyin. Bir düzinesini yakalasa yine kârlı çıkar. Ha, söylemeyi unutmayayım, sayıma giren köylü, aşağı yukarı yüz ruble eder.

ÇİÇİKOV

Bizim arkadaş buna razı olmaz sanırım, çünkü gireceği masraf, kârını çok aşar bu işte. Ama... Madem... Başınıza dert olmuş bunlar... Bari ben kendi hesabıma...

PİLYUŞKİN

(Çiçikov'un ellerine sarılıp öper)

Ah beyim, bana ne büyük bir iyilik ediyorsunuz, bilseniz! Allah razı olsun, iki cihanda aziz olun!

ÇİÇİKOV

Rica ederim, teşekküre değmez... Değmez, çünkü size fazla bir fiyat vermeyeceğim, çok isterdim ama, yazık ki...

PİLYUŞKİN

(Ellerini oğuşturarak)

Ne veriyorsunuz?

ÇİÇİKOV

Can başına yirmibeş kopek.

PİLYUŞKİN

Peşin mi?

ÇİÇİKOV

Peşin.

PİLYUŞKİN

(Yüzünü Çiçikov'un yüzüne yaklaştırarak)

Ah beyciğim, acıyın da, hiç olmazsa... Kırk... Kırk kopek verin, ne olur...

ÇİÇİKOV

Ben size kırk kopek değil, beşyüz ruble vermek isterdim, çünkü saygıdeğer, iyi kalpli bir insansınız. Sizi böyle yoksulluk içinde görmek bana çok dokundu.

PİLYUŞKİN

(Başını eğer)

Doğru, kalbim çok iyidir. Başıma ne kötülük geldiyse, hep o yüzden geldi.

ÇİÇİKOV

Görüyorsunuz ya, nasıl bir insan olduğunuzu hemen anladım. İşte bu yüzden diyorum ki, size seve seve yüz ruble vermek isterdim, can başına. Ama para durumum buna elverişli değil... Hatırınız için, yaşınıza hürmeten, can başına beş kapik daha vereyim.

PİLYUŞKİN

Bari iki kapik daha artırsanız...

ÇİÇİKOV

Hadi, hatırınız için iki kapik daha artırayım.

(Durur)

Yetmiş kaçak var diyordunuz, değil mi?

PİLYUŞKİN

(Düşünerek)

Hayır, yetmişdokuz.

ÇİÇİKOV

Yetmişdokuz mu?

(Mırıldanarak)

Otuzbeş kopekten, yetmiş can... eder, eder... yirmidört ruble, doksanaltı kopek...

Karanlık. Sinema perdesi aydınlanır. Briçka görünür. Bozkır manzaraları, step. Çıngırak sesleri kırbaç şakırtısı. Çiçikov'un neşeli neşeli "la la la... la la la" diye şarkı söylediği duyulur.

SELİFAN'IN SESİ

Bizim beyin keyfine diyecek yok, keyfine diyecek yok bugün.

PERDE II

SAHNE 8

Mahkeme salonu. Masanın üstünde kalın kalın kitaplar ve üstünde bir kartal bulunan dört köşe bir cam: "Adaletin Aynası"
Masa başında Mahkeme Başkanı, Çiçikov, Manilov oturmaktadırlar. Manilov'un gözleri kapalı, başı hafifçe öne eğiktir. Biraz ötede, büyük koltukta, Sobakeviç, bacaklarını açmış, oturmakta.

MAHKEME BAŞKANI

(Masanın üzerinde duran kâğıtları işaret ederek, hayretle)

Bunların hepsini satın aldınız ha, Pavel İvanoviç?

ÇİÇİKOV

Evet, hepsini aldım.

MAHKEME BAŞKANI

İyi etmişsiniz doğrusu, iyi etmişsiniz.

ÇİÇİKOV

Ne yaparsınız, başka çare yok. Ne güzel söylemişler, gençlik kuş gibi uçup gidiyor, insanın bir ayağı çukurda. *(Mahkeme Başkanı evet der gibi başını sallar. Manilov da hayran hayran aynı hareketi yapar. Sobakeviç gülmek isteğini güç tutup öksürür. Çiçikov bozulur)* Boyuna konuşuyorum ama, asıl söyleyeceğimi unutuyorum... Size bir mektup getirdim.

(Mahkeme Başkanı'na bir mektup uzatır)

MAHKEME BAŞKANI

(Mektubu alarak)

Kimden?

(Zarfın üzerini okuyarak)

A... Pilyuşkin'denmiş. Pilyuşkin, hâlâ yaşıyor demek. Ne kötü kaderi varmış! O kadar akıllı, o kadar zengin bir adam, nasıl olur da şimdi...

SOBAKEVİÇ

Bırakın şu köpeği, alçağı. Layıkını bulmuş.

MANİLOV

Bu sözünüz biraz... Ağır kaçtı Mihail Semyonoviç.

Sobakeviç omuzlarını sallar.

MAHKEME BAŞKANI

(Mektubu okuduktan sonra, Çiçikov'a)

Hayhay, ben vekili olurum. Muameleyi ne zaman yapalım istiyorsunuz?

ÇİÇİKOV

Hemen, mümkünse bugün.

Sobakeviç güler, Çiçikov bozulur.

MAHKEME BAŞKANI

Amma da aceleci adamsınız. Ne oluyor, neden bu kadar...

ÇİÇİKOV

İşler ağır gitti mi rahat edemiyorum, hemen olsun bitsin istiyorum. Ne bileyim... huy bu.

MAHKEME BAŞKANI

(Neşeli)

Hadi hadi, bir şey var Pavel İvanoviç, saklıyorsunuz. Oraya buraya derken, yoksa gönlünüzü birine mi kaptırdınız?

ÇİÇİKOV

Hani o günler, gönül işi ile hiç ilgisi yok bunun.

(Kararlı)

Hayır, bana çok hakkı geçmiş bir halam vardır... Şimdi hasta, hem de çok hasta... İstemem ki son nefesini...

Sobakeviç öksürür. Bu sefer Çiçikov iyice bozulur.

MAHKEME BAŞKANI

(Hep deminki işi düşünerek)

Yani, benim anladığım, siz bu işi ıslatmadan bizi bırakıp gitmek istiyorsunuz galiba?

ÇİÇİKOV

(Sobakeviç'e gizlice bir göz attıktan sonra)

Yo, pek de öyle değil... Yalnız halamın hastalığından demek istemiyorum... Ama, ne bileyim, iş hemen olursa, içim daha rahat eder.

(Şakacı bir tonla)

Üstelik sizin için de iyi, çünkü böylece ziyafeti çekenin takıntısı kalmaz, aklı fikri yerinde olur, sonra sizinle daha uzun zaman kalabilir...

MAHKEME BAŞKANI

Peki, madem bizi bırakmayacağınıza söz veriyorsunuz, öyle olsun. Muamele hemen bugün yapılacaktır.

ÇİÇİKOV

Yani özür dilerim, gerçekten...

MAHKEME BAŞKANI

(Ayağa kalkar)

Yo, yo, Pavel İvanoviç, siz kusura bakmayın.

(Güler)

Ama ne yapalım, sizin gibi böyle ele avuca sığmaz, böyle esrarlı bir kimse için ister istemez atik olmak gerekiyor.

(Kapıya gider, açar, bağırır)

İvan Antonoviç, bana kadar geliverin biraz.

İVAN ANTONOVİÇ

(Dışarıdan)

Baş üstüne.

Başkan oturur. İvan Antonoviç girer, Başkan'ın önünde saygı ile eğilir.

MAHKEME BAŞKANI

(Masanın üstündeki kâğıtları göstererek)

Şu mukaveleler için çağırmıştım. İvan Antonoviç, alın şunları.

SOBAKEVİÇ

Yalnız İvan Grigoryeviç, taraflar için birer de tanık lazım, unutmayın.

MAHKEME BAŞKANI

Çok doğru... İvan Antonoviç, Anton İvanoviç'e söyleyin de tanıkları bulsun.

İVAN ANTONOVİÇ

Kaç tanık olacak?

MAHKEME BAŞKANI

(Şaşırmıştır)

Kaç tanık mı?

(Duraklar)

Kaç tanık lazımdı bize Pavel İvanoviç?

ÇİÇİKOV

Beş.

MAHKEME BAŞKANI

Öyle ya, öyle ya, beş tanık lazım.

ÇİÇİKOV

Evet, beş. Bir de Bayan Koroboçka'nın vekili var, Papaz Kiril'in oğlu... Sizin memurlarınızdanmış galiba!

MAHKEME BAŞKANI

(Bu adamın memurlarından olmasından çok memnun)

Öyle ya, memurlarımızdandır, öyle ya.

(Duraklama)

Peki, başka kimleri çağıralım? Ne dersiniz baylar?

MANİLOV

(Dalgınlığından sıyrılarak)

Ne... ne mi derim?

SOBAKEVİÇ

Savcıyı çağırın. Evindedir şimdi, işi gücü yok nasıl olsa... Sağlık Müdürü'nü de çağırın diyeceğim ama, kumara dalmıştır o, önüne ilk çıkan enayi ile... Neyse. Sonra ne bileyim, ben varım, iki adım ötede Trukaçevski var, Beguçkin var...

MAHKEME BAŞKANI

Öyle ya, öyle ya, İvan Antonoviç, söyleyin Anton Antonoviç'e gitsin, Antipor Zaharoviç'i çağırsın, İvan Andreyiç'i, Semyon Semyonoviç'i çağırsın, Truhaçevski'yi, Beguçkin'i, ya da... Ne bileyim ben, kimi isterse çağırsın.

ÇİÇİKOV

Bir de papazın oğlunu... Değil mi?

MAHKEME BAŞKANI

Öyle ya Pavel İvanoviç, öyle ya. Anladınız, değil mi İvan Antonoviç, başpapazın oğlu Kiril'i de çağıracaksınız. *(Çiçikov'a)*

Merak etmeyin, gereken her şey yapılacak. Sonra şunu da rica ederim, memurlara bir kopek bile bahşiş vermek yok. Dostlarıma para verdirmem ben, burda sizin paranız geçmez.

Başkan, kâğıtlara dalar, meşgulmüş gibi yapar. İvan Antonoviç, Çiçikov'a yaklaşır, durur, sonra birdenbire elini uzatır. Önce biraz duralayan Çiçikov, adamın eline para sıkıştırır. İvan Antonoviç paraya bakar, memnun değildir, soldan çıkar. Bir an sessizlik.

SOBAKEVİÇ

Pavel İvanoviç, aldığınız şeylerin ne olduğunu sayın yargıca tam olarak niçin söylemiyorsunuz?

ÇİÇİKOV

(Yeniden bozularak)

Bilmem... Vallahi bilmem... Bunu nasıl...

SOBAKEVİÇ

Yok ama söyleyin, söyleyin... Ben size altın sattım, som altın. Anton Antonoviç'ten aldığınız malların...

(Güler)

...değerini bilmem ama, bana sorarsanız, hiç de...

(Adını duyan Manilov başını kaldırırken Mahkeme Başkanı'na)

Düşünün, Miheyev'i bile sattım. Miheyev'i bile... Daha ötesi var mı?

Çiçikov, sandalyesinde kıvranır.

MAHKEME BAŞKANI

Ne? Miheyev mi? Yoksa şu benim arabayı yapan Miheyev'i mi? Nasıl olur? Siz değil miydiniz... O... Öldü diyen?

Çiçikov deliye döner, az önce karıştırır gibi yaptığı kitabı elinden düşürür.

SOBAKEVİÇ

(Kitabı yerden alırken hiç oralı olmaksızın)

Kim? Miheyev mi? Yok canım, yanlış anlamışsınız. Onun kardeşiydi ölen. Miheyev sapasağlam, çam yarması gibi. Daha geçenlerde bir briçka döktürdü bana, eşini Moskova'da yaptıramazsınız vallahi.

MAHKEME BAŞKANI

(Düşünceli)

Evet, evet, Miheyev'in ustalığına diyecek yoktur. İşte ben de ona şaşırıyorum ya, böyle usta bir adamı neden elden çıkarıyorsunuz?

SOBAKEVİÇ

(Derin derin göğüs geçirerek)

Ya... Bir o olsa canım yanmaz. Propka Stepan'ı da sat-

tım, doğramacıydı; sonra tuğlacı Milyuşkin'i, kunduracı Maksim Teliyatnikov'u da... Hepsini çıkardım elden, hepsini sattım.

Çiçikov gitgide sinirlenir.

MAHKEME BAŞKANI

Ama Mihail Semyonoviç, böylesine işinize yarayan köylüleri ne diye satıyorsunuz?

SOBAKEVİÇ

(Gerçek bir üzüntüyle)

Bilmiyorum. Bir gün dedim ki kendi kendime: Satayım gitsin dedim. Sattım gitti.

(Başını eğer)

Saçlarım ağardı, hâlâ akıllanmadım.

MAHKEME BAŞKANI

(Çiçikov'a dönerek)

Bir şey soracağım: Bu köylüleri topraksız alıyorsunuz değil mi Pavel İvanoviç?

ÇİÇİKOV

Evet, toprak... topraksız.

MAHKEME BAŞKANI

Kendi toprağınıza ırgat olarak mı?

ÇİÇİKOV

Evet, ırgat olarak.

MAHKEME BAŞKANI

Ha... Irgat olarak demek. Ee... Nereye yollayacaksınız bunları?

ÇİÇİKOV

Şeye... Kerson'a.

SOBAKEVİÇ

(Alaylı)

Ya... Kerson'a demek.

ÇİÇİKOV

(Telaşlı, çabuk çabuk)

Evet, Kerson toprağı... çok verimlidir.

MAHKEME BAŞKANI

Ee... Çiftliğiniz bari oldukça geniş mi... Bu köylüleri...

ÇİÇİKOV

(Hep telaşlı, hep çabuk çabuk)

Oldukça geniş, satın aldığım köylülere yeter.

MAHKEME BAŞKANI

Irmak, göl falan var mı?

ÇİÇİKOV

(Aynı halde)

Evet, bir ırmak, bir de göl var.

Sobakeviç güler ve öksürür. Çiçikov sinirlenir. Manilov yerinden sıçrar.

MANİLOV

Hay Allah... Uyumuşum galiba. Affedersiniz...

MAHKEME BAŞKANI

(Manilov'un omuzuna vurur, dostça)

Zararı yok Anton Antonoviç.

(Sağdan Polis Müdürü ile Savcı, hemen arkalarından da Beguçkin ile papazın oğlu girerler. Mahkeme Başkanı, ayağa kalkar)

İşte tanıklar...

(Güler)

Cinayetin tanıkları. Baylar, hemen geldiğiniz için teşekkür ederim.

POLİS MÜDÜRÜ

(Çiçikov'a doğru yürüyerek)

Sizde hiç bizim gibi talihsizlere acımak yok mu Pavel İvanoviç? Öyle ya canım, geçen kışki salgın, köylülerimizin üçte birini aldı götürdü. Şimdi siz... Gözümüzün yaşına bakmadan... Gelip elimizdeki, avucumuzdakini alıyorsunuz. Allah bilir kaç köylü...

(Gülerek)

Ben polis müdürü olmasaydım, vallahi polis müdürüne gider, bu adam bizim bölgenin güvenliğini bozuyor diye şikayet ederdim.

(Güler)

Şaka şaka, candan tebrikler.

SAVCI

Müsaade ederseniz Pavel İvanoviç, ben de tebriklerimi sunayım. Ama samimi söylemek gerekirse... Bu işi daha önce duysaydık, doğrusu hepimiz daha memnun olurduk.

BEGUÇKİN

Affedersiniz ama, Antipor Zaharoviç, geçen gün Anna Gregoryevna benim önümde size bu işi...

Savcı omuz silker. Sağdan nefes nefese Posta Müdürü girer.

POSTA MÜDÜRÜ

(Mahkeme Başkanı'na)

Kusura bakmayın beyim, nazik davetinize çarçabuk gelemediğim için... Çok isterdim... Şüphesiz siz de çok isterdiniz bunu. Ama başıma ne geldiğini söylesem... Yo, söylemeyeceğim, söylesem üzülürsünüz... E... Hiç de üzülecek zaman değil.

(Ortaya)

Hiç değil baylar, Pavel İvanoviç'in Rusya'ya yüzlerce kol gücü kazandırdığı bir sırada...

(Çiçikov'a doğru yürüyerek)

Gelin sizi öpeyim, şanlı dost.

ÇİÇİKOV

Ama rica ederim, mahcup ediyorsunuz.

PAPAZ

(Ağırbaşlı)

Azizim, başkalarını yeni bir hayata hazırlamak, onlara böylece Tanrıya hizmet yolunu açmak... Bunu yapan insan...

ÇİÇİKOV
Vallahi ben...
MAHKEME BAŞKANI
Öyle öyle.
(Güler)
İki cihanda aziz olur.
ÇİÇİKOV
(Alçakgönüllü)
Ne gezer efendim.
(Bir an)
İşinize karışmak gibi olmasın ama, biraz önce dediğim gibi, bu işi...
MAHKEME BAŞKANI
Biliyorum, biliyorum, vaktiniz yok.
(Tanıklara)
Baylar, şimdi lütfen şu deftere adınızı, sanınızı yazın, okunaklı bir yazı ile yazarsanız daha iyi olur... Hiç olmazsa bizim Rus alfabesine biraz benzesin.
(Kabaca güler. Savcı'dan başka herkes defteri imzalar)
E... Antipor Zaharoviç, ya sizin şanlı imzanız?
SAVCI
Hayhay, hatırınızı kıramam İvan Grigoryeviç.
(O da imzalar)
MAHKEME BAŞKANI
(Savcı'nın omuzlarına vurduktan sonra)
Vergi ve pul masrafları hariç, öteki masrafların sadece yarısını ödeyeceksiniz, Pavel İvanoviç.
ÇİÇİKOV
(Çok sevinçli)
Gerçekten, size nasıl...
(Tanıklara)
Baylar, artık size teşekkür etmekten başka işimiz kalmıyor.

MAHKEME BAŞKANI
Hayır, olmadı. Bir ödevimiz daha var.
(Törensel)
Bu işi ıslatmak.

Doğru doğru, sesleri.

ÇİÇİKOV
Sizin gibi sevimli dostlara birkaç şişe şampanya açmazsam ayıp olur doğrusu.
MAHKEME BAŞKANI
Yo yo, yanlış anladınız. Asıl biz size açacağız şampanyaları. Siz bizim misafirimizsiniz, davet bize düşer. O halde müsaadenizle...
(Bir çekmeyi açar, şişeler çıkarır. Gülüşmeler)
POSTA MÜDÜRÜ
Şu İvan Grigoryeviç, büyücü gibi bir şey vallahi.
POLİS MÜDÜRÜ
(Gülerek)
Achtung. Sprechen Sie Deutsch, İvan Andreuch. Ataların kör inançlarına düşüyorsunuz.
ÇİÇİKOV
(Hayır, der gibi elini sallayarak)
Büyü kalkmaz yeryüzünden.

Artık rahatlamıştır; neşe ile birkaç adım atar. Gülüşmeler. Şişeler açılır.

İVAN ANTONOVİÇ
(Gürültü patırtı içinde girer, Çiçikov'a yaklaşır ve alçak sesle)
Yüzbin rublelik köylü aldınız, bana verdiğiniz yirmibeş ruble.
ÇİÇİKOV
(Alçak sesle)
Köylü mü? Amma da köylü.

İvan Antonoviç, Çiçikov'un hakkından gelemeyeceğini anlar, çıkar.

SOBAKEVİÇ

(Onlara doğru yürümüş ve konuşmalarını duymuştur)

E... Pilyuşkin'in köylülerini kaça aldın?

ÇİÇİKOV

Ya Vorobeyi?.. Onu neden yazdın listeye?

SOBAKEVİÇ

Hangi Vorobeyi?

ÇİÇİKOV

Elizabeth Vorobeyi, kadın yani. Son harfini güme getirip erkek diye yutturmuşsun.

SOBAKEVİÇ

Ben Vorobeyi filan yazmadım. Hatırlamıyorum.

(Duraklama)

Bakıyorum, ferahladınız, Pavel İvanoviç.

Çiçikov bir şey söylemek ister, söyleyeceğini bulamaz, susar.

POLİS MÜDÜRÜ

Baylar fiskos yok.

POLİS MÜDÜRÜ

(Bardağını kaldırarak)

Yeni Kerson beyinin şerefine.

POLİS MÜDÜRÜ

(Bardığını kaldırarak)

Bu mutlu alışverişin şerefine.

MAHKEME BAŞKANI

(Bardağını kaldırarak)

Evleneceği güzel eşinin şerefine.

ÇİÇİKOV

(Gülerek)

O da nerden çıktı?

MAHKEME BAŞKANI

Şurdan çıktı ki, size soylu ve güzel bir bayan bulmadan yakanızı bırakmayacağız. Evlendireceğiz sizi düpedüz. Değil mi Aleksi İvanoviç, evlendirmeyecek miyiz?

Polis Müdürü, onaylayarak güler.

BEGUÇKİN

Evet, evet evlendireceğiz, evlendireceğiz.
(Çiçikov'a)
İstediğiniz kadar olmaz deyin, istediğiniz kadar diretin, evlendireceğiz işte.
(Bardağını kaldırır, içer)

ÇİÇİKOV

(Güler ve bardağını kaldırır)
Ama diretmek için, olmaz demek için ortada bir kız bulunmalı, değil mi?

MAHKEME BAŞKANI

İş ona kalsın, biz size kız buluruz.

POLİS MÜDÜRÜ

(Kahkana ile güler ve kadehini kaldırır)
İstediğinizden âlâsını buluruz.

Hepsi Çiçikov'la kadeh tokuşturmak için onun yanına gelirler. Gülüşmeler. Sarhoş şarkıları yükselir. Birbirine vuran kadehler. Sonra şiddetli bir tartışmadan çıktığı anlaşılan neşeli bağrışlar. Bu bağrışma içinde, Çiçikov adından başka bir şey duyulmaz.

SAHNE 9

Bir kapı kemeri altında, Sağlık Müdürü, Devlet İşletmeleri Müdürü, Mahkeme Başkanı, Polis Müdürü, Posta Müdürü, hepsi sarhoş bir durumda, ellerindeki şemsiyelerle yağmurun dinmesini beklemektedirler. Konuşa konuşa sinirlenecekler ve daracık yerde durabilmek için birbirlerini itip kakacaklar.

SAĞLIK MÜDÜRÜ

Gene söylerim İvan Grigoryeviç, bizim güney illerinde göl de yoktur, ırmak da. Susuz köylü...

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

(Sendeleyerek)

Karaya vurmuş balığa benzer.

Güler, arkadaşları da gülerler.

MAHKEME BAŞKANI

(Ellerini havaya kaldırarak)

Darılma ama, Semyon Semyonoviç, susuzluk bir şey değil. Asıl köylülerin buradan götürülmesi, evet buradan götürülmesi, ortaya birtakım güçlükler çıkarıyor.

POLİS MÜDÜRÜ

Boyuna bunu söylüyorsunuz. Ama Pavel İvanoviç yanı-

na jandarma almak istemezse, benim elimden ne gelir İvan Grigoryeviç. Siz de gördünüz Semyon Semyonoviç, daha bugün Pavel İvanoviç'e dedim ki, yanınıza bir jandarma vereyim dedim... Gene istemem dedi.

Sağlık Müdürü evet der gibi başını sallar.

POSTA MÜDÜRÜ

Durun, durun, Aleksi İvanoviç, ben sizin gibi düşünmüyorum. Pavel İvanoviç'in köylüleri hiç sanmıyorum ki kaçmaya kalksınlar.

POLİS MÜDÜRÜ

Nedenmiş o?

MAHKEME BAŞKANI

(Sendeleyerek)

Sprechen Sie Deutsch, İvan Andreuch, hakkın var beyciğim. Hakkı var Aleksi İvanoviç. Rus dediğin başka hayvana benzemez. Kamçatka'ya yollamaya kalksın, gık demeden Kamçatka'ya yollanır... Bir de sırtına kürk verdin mi, oh kekâ der...

POLİS MÜDÜRÜ

Kekâ der ve hemen oracıkta, nasıl söyleyeyim, kulübesini kuruverir.

SAĞLIK MÜDÜRÜ

Bakıyorum da baylar, Pavel İvanoviç'e ne biçim köylüler aldığını hiç sormamışız. Sorsaydınız, siz de benim gibi...

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

Ne yaptığını bilen çiftlik sahibi, en iyi adamlarını satmaz, doğru, Mihail Semyonoviç...

MAHKEME BAŞKANI

Darılma ama Stepan Dimitriyeviç, kendisi bana dedi ki...

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

Öyleyse... Pavel İvanoviç'le Mihail Semyonoviç anlaşmamışlar öyleyse...

POSTA MÜDÜRÜ

Pavel İvanoviç, aldığı bütün köylülerin aylak, ayyaş, hırsız herifler olduğunu mu söyledi Stepan Dimitriyeviç?

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

Hayır, ama tersini de söylemedi Aleksi İvanoviç.

POSTA MÜDÜRÜ

Biraz kafanızı işletin dostlarım. Çiçikov'un köylüleri elbette kaşarlanmış, ayyaş herifler olacak, hatta nasıl söyleyeyim, elbette birer uyuz eşek olacak hepsi. Ama bu işin, nasıl söyleyeyim, bir de ahlaki yönü var, evet ahlaki yönü... Onu hiç göz önüne almayacak mısınız?

POLİS MÜDÜRÜ

(Sendeleyerek)

Ahlak mı dedin?

POSTA MÜDÜRÜ

Evet, ahlak ya... Bu adamlar beş para etmez, ya da o kadar değersizdir ki, hepsi, söylediklerinde haklısın Aleksi İvanoviç. Ama, bir topraktan başka bir toprağa göçünce kim diyebilir ki bu köylüler...

SAĞLIK MÜDÜRÜ

(Acı bir gülüşle)

Yaman birer işçi olmayacaklar... Ha?

POSTA MÜDÜRÜ

(Alınmıştır)

Tarihte böyle örnekler görülmemiş değildir.

MAHKEME BAŞKANI

(Sarhoşluğu gittikçe artarak)

Rica ederim baylar, bırakın bunları şimdi, hayal bunlar. Biz gerçeklere bakalım... Başka bir deyişle; dostumuz Sprechen Sie Deutsch, İvan Andreuch'in dediği gibi.

(Sendeleyerek)

Nasıl söyleyeyim... Küçük bir kadeh votkaya ne dersiniz, şeyin sağlığına içsek...

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

Pavel İvanoviç'in namuslu işçileri şerefine. Ha, bakın buna varım.

Devlet İşletmeleri Müdürü elini kaldırır. Ötekiler de onu taklit ederler. Sonra gülerek şemsiyelerini açarlar, birkaç adım atıp birbirleriyle çarpışırlar.

POLİS MÜDÜRÜ

(Kesin bir edayla)

Herhalde şurası muhakkak ki, Çiçikov'un başarıya ermesi için, bu serserileri göz önünde tutması, hatta onları kendi başına yola getirmesi gerek.

POSTA MÜDÜRÜ

Niçin kendi başına? Bu işi, pekâlâ kâhyasına bırakabilir.

POLİS MÜDÜRÜ

Nerden bulacaksın öyle kâhyayı?

SAĞLIK MÜDÜRÜ

(Kesip atarak)

Günde beş rubleden aşağı iyi bir kâhya bulunmaz.

Sağdan çıkarlar. Duraklama. Soldan Anna Gregoryevna, elinde açık bir şemsiye ile girer. Kolunda yorgun kocası vardır.

SAVCI

Jandarma ile gitmek elbette masraf kapısıdır. Ama dünyayı satın aldıktan sonra, sen de kabul edersin ki, jandarma için bir ikibin ruble vermekten çekinmesi, ne bileyim, biraz... oldukça tuhaf yani...

ANNA GREGORYEVNA

Hah işte, gücün kuvvetin yerine geldi maşallah. Demin ne konuşabiliyordun, ne de yürüyebiliyordun... Senin yüzünden herkes yanımızdan ayrıldıktan sonra, bir masumu lekelemek için kendini toparladın da...

Karanlık. Önce Çiçikov, az sonra da Pavel İvanoviç adı hayret şamataları arasında duyulur. Arkasından dans müziği başlar.

SAHNE 10

Vali'nin evinde, ikinci sahnedaki salon. Bir balo verilmektedir. Büyük salonda dans ederler. Arada bir müzik sesi. Sahnenin önü boştur.

BİR KADIN SESİ

(Sağdan, geriden)

Özür dilerim Prens. Biraz önce, ilk vals için söz verdim. Pavel İvanoviç'e, evet. Nerden biliyordunuz?

BAŞKA BİR KADIN

(Soldan, geriden gelerek)

Bu ada layık kimler mi var? Çoook. Pavel İvanoviç mesela!

ÜÇÜNCÜ KADIN

Evet, Pavel İvanoviç şüphesiz büyük bir adam, ama bizlere, biz zavallı kadınlara acıması, bize beklemenin azabını çektirmemesi lazım.

Çiçikov, üstünde kürkle girer, neşelidir, önemli bir adam hali vardır. Hemen Sofya İvanovna ile Mariya Ossipovna'nın hücumuna uğrar. Bu iki kadın, büyük salondan çıkıp Çiçikov'un üstüne atılmışlardır.

MARİYA OSSİPOVNA

Ah, Pavel İvanoviç, siz misiniz?

ÇİÇİKOV

(Gülerek)

Ta kendisi efendim.

SOFYA İVANOVNA

Tam şu anda rüyalarımızın meleği kimdir diye sormak müsaadesini biz zavallı fanilere bağışlar mısınız acaba?

ÇİÇİKOV

Rüya... Rüyaların mı?

SOFYA İVANOVNA

Evet, evet...

ÇİÇİKOV

(Kibar âşık edasıyla)

Ya uzaklarda sandığınız yanı başınızdaysa?

MARİYA OSSİPOVNA

Yoo, yoo Pavel İvanoviç, boş umutlarla oyalamayın bizi!

SOFYA İVANOVNA

Uzatmayın da adını söyleyin bize, ilham perinizin adını!

ANNA GREGORYEVNA

(Girerken, Sofya İvanovna'yı nerdeyse düşürecek olur; Sofya İvanovna öfkeyle döner)

Pavel İvanoviç, canım, ta kendisi! Bizimki! Uzaktan sesinizi duydum, ama kendi kendime dedim ki, sesini duymak istiyorsun da ondan benzetiyorsun, dedim. Herkesin tek konuştuğu şey ne biliyor musunuz? Siz, bir de o eşsiz buluşunuz. Vali, sizi aratıyordu demin... Yalnız Vali mi canım, herkes! Antipor Zaharoviç de! Evet, benim kocam da! Aşkolsun Sofya İvanovna, insan söylemez mi Pavel İvanoviç... Buyrun, Pavel İvanoviç dostum, gelmez misiniz?

ÇİÇİKOV

Ge... geliyorum.

(Öteki bayanlara)

Görüşürüz sevgili dostlarım.

Anna Gregoryevna ve Çiçikov kemer altında uzaklaşırlar.

MARİYA OSSİPOVNA
Nezaketine hiç diyecek yok... Biz konuşmaya başlamışız bir defa, farkında değil mi sanki?

SOFYA İVANOVNA
Farkında, hem o kadar farkında ki, mahsus kesti. Beni onunla gördü mü, kadının...

MARİYA OSSİPOVNA
Seni ha! İlahi dostum, senden başka kimse de yoktur dünyada!

SOFYA İVANOVNA
(Sahnenin dibinde duraklayan Çiçikov'la Anna'yı gösterir)
Bak, bak, dönüyor! Bırakacak zavallı, ama bırakamıyor ki...

Kuyruklu bir urbayla Arkadya Fiyodorovna girer.

ARKADYA FİYODOROVNA
Hah, yakaladık sizi nihayet Pavel İvanoviç! Hem de tam zamanında! Nerdeyse isyan çıkıyordu aramızda.

İçeriye paldır küldür Jandarma Yüzbaşısı, beyaz tüylü bir kadın, mavi tüylü bir kadın ve Prens Çiphaikilidziev girerler. Arkalarından Beguçkin, bir hayli sarhoş.

BEGUÇKİN
Unutmayın, bayanlar, Prens gürcüdür ha; hayatımız belalı ve yer kaygandır! Dans perisi gelip de...

Prens, Jandarma Yüzbaşısı ve iki bayan sağdan çıkarlar. Beguçkin, arkalarından, dans perisi gelip diye diye çıkar. Sofya İvanovna ve Mariya

Ossipovna, Çiçikov, Anna Gregoryevna ve Arkadya Fiyodorovna'nın yanına gelirler.

ANNA GREGORYEVNA

Gidip kendimize sakin bir köşe arasak, ne dersiniz?

Vali'nin kızı girer.

OLENKA

Anne, babam sizi çağırıyor.

ARKADYA FİYODOROVNA

Ne var acaba?

(Çiçikov'a döner, öteki kadınlar bakışırlar)

Kızımı daha tanımadınız değil mi?

(Tanıştırır)

Pavel İvanoviç, büyük ve mutlu dostumuz. Olenka, küçük kızımız, yatılı koleji yeni bitirdi.

ÇİÇİKOV

(Olenka'dan başkasını görmez)

Çok sevindim, çok... Tanıştığımıza...

BİR KADIN SESİ

İlahi Nozdriyev! Hiç olacak şey mi bu!

ÇİÇİKOV

(Nozdriyev adını duyunca hoplayarak)

Nozdriyev mi? Burada...

OLENKA

Büyük salonda, yerde. Dans edenleri düşürmeye uğraşıyor.

ANNA GREGORYEVNA

(Çatık kaşla)

Sofya İvanovna, ne duruyorsunuz? Gidip ahbabınızı ayıltsanıza!

ARKADYA FİYODOROVNA

Yoo, iki gözüm, bu ödev bana düşer. İzin verirseniz evimin hanımlığını kendim yapayım.

OLENKA
Ben de geleyim, anne.
ARKADYA FİYODOROVNA
Hayır, sen Pavel İvanoviç'le kal. Pavel İvanoviç, benim mahcup taze, size emanet.

Arkadya Fiyodorovna çıkar. Maria Ossipovna bir an duraklar, sonra ardından gider. Anna Gregoryevna ve Sofya İvanovna sahne önüne gelirler.

ÇİÇİKOV
Demek manastır kolejinden yeni çıktınız? Bu... hayhuyu yadırgıyorsunuzdur herhalde, matmazel?
OLENKA
Biraz.
ÇİÇİKOV
Ne saçma değil mi, bu dans tepinmeleri! Neymiş, elin Fransızı kırkbeşinde hâlâ onbeş yaşındaki çocuk gibi yaşıyor diye, biz Ruslar da ille onlar gibi olmak zorundaymışız gibi tutup...
(Olenka esner, elini ağzına götürür)
Ama herhalde, herhalde iki gözüm, eminim ki okumaktan çok hoşlanıyorsunuzdur, bildim değil mi?
OLENKA
Piyanom o kadar vaktimi alıyor ki, pek okuyamıyorum doğrusu. İsterdim, ama olmuyor.

Eldivenlerini takar, sahnenin dibinde dans edenlere bakar, dansa can attığı bellidir.

ÇİÇİKOV
Müzik sever misiniz? Tamam, şimdi anladım. Dans değil, müziği seviyorsunuz.

Prens girer, Olenka'nın önünde durup, onu dansa çağırır. Olenka hemen kalkar.

OLENKA

(Çiçikov'a)

Müsaadenizle.

Çiçikov, üzgün, Prens'le dans eden Olenka'nın ardından bakakalır. Jandarma Yüzbaşısı iki elinde iki kadehle girer.

JANDARMA YÜZBAŞISI

Yaşa be! Doğrusu yaşasın Pavel İvanoviç! Benim bölüğü istemedi, yalan mı? Benim bölükten çok kendi köylülerine güvendi. Yalan mı? Peki, peki, kapatalım bu bahsi...

(Bir kadeh uzatarak)

İçelim! İçelim, bizim köylülerin şerefine, bir de dostumuz Nozdriyev'in şerefine! Ortalığı birbirine kattı. Üstüne yok doğrusu! Nozdriyev'in üstüne yok, var mı? Yok vallahi!

Jandarma Yüzbaşısı pek aptalca güler, Çiçikov da güler, ama pek utanarak.

SOFYA İVANOVNA

(Olenka gittikten sonra hep kıs kıs gülmektedir)

Gördünüz mü, nasıl bırakıverdi sevgilisini?

ANNA GREGORYEVNA

Ne demiştim size, Sofya İvanovna? Bu işin çekici bir tarafı yok, hiç yok... İnsanın yüzlerce köylüsü, binlerce rublesi olur, olabilir, olsun. Kolay değil, o kadar kolay değil bu iş!..

Sağdan Nozdriyev girer, çok sarhoştur. Savcı'yı kolundan çeker. Savcı kurtulmak ister, ama kurtulamaz. Çiçikov kalkar, çıkıp gitmek ister, ama onun kadar sarhoş olan Jandarma Yüzbaşısı, karşısına çıkıp Nozdriyev'i bir iskemleye yıkar.

NOZDRİYEV

Olmadı, Savcı! Ben saygıdeğer bir yurttaşım! Ne dediniz, nasıl? Değil miyim?.. Saygıdeğer?

(Bağırır)

Hey! Yüzbaşı, anlat Savcı'ya benim saygıdeğer bir yurttaş olduğumu! Dinleyin, Bay Savcı, devletin bir kolu demek olan bu adam anlatsın size benim...

Jandarma Yüzbaşısı güler. Çiçikov kimsenin kendine bakmadığı bir anda kalkar. Ama tam o sırada Vali, elinde bir külah şeker, Mariya Ossipovna ve Nina Ossipovna ile geçer.

VALİ

Hah, işte geldi Pavel İvanoviç! Tam zamanında geldiniz. Tartışmamıza hakem yapıyoruz sizi. Nina Ossipovna, kadınların aşkta her zaman vefalı olduklarını ileri sürüyor.

NİNA OSSİPOVNA

Her zaman demedim, Vali hazretleri, çoğu zaman dedim.

ÇİÇİKOV

(Yan gözle Nozdriyev'e bakar, ona hiç rastlamak istemediği bellidir)

Doğru, ben bu işlerden pek...

VALİ

Anlamazsınız öyle mi?

(Güler)

Anlarsınız, Pavel İvanoviç, anlarsınız!

NOZDRİYEV

(Savcı'yı bırakır; Savcı ferahladığını belli eder)

Ha hay! İşte geldi koca Kerson beyi!

(Kahkahalarla güler)

Hey Çiçikov! Bir hayli ölü topladın inşallah!

(Vali'ye)

Vali hazretleri, dostumuzun ölü can ticareti yaptığını biliyor muydunuz? Sahi, şerefsizim yalan söylüyorsam.

Bak, sana dostça söyleyeyim, Çiçikov; Vali paşanın önündeyiz burada: Dostlar arasında sözümü sakınmam: Ben olsam asarım seni, asarım vallahi!

(Çiçikov nereye kaçacağını bilemez)

İnanmazsınız bana bayım; ben de gülmekten katıldım, ölü canlarını bana satar mısın, dediği vakit. Ama buraya geldim ki meğer herif üçmilyon rublelik almış diyorlar, sözde çiftliğinde ırgat olacakmış bunlar. Hangi ırgat? Ölü almak istiyordu benden, evet, düpedüz ölü! Bak, sana söylüyorum. Çiçikov, sen bir soyguncusun, evet, ip kaçkını bir soyguncu hem de! Bak Vali hazretlerinin önünde söylüyorum.

(Parmağıyla Vali'yi gösterir)

Doğru değil mi, Savcı; sen de söyle!

Çiçikov'a sarılır. Savcı, Vali, Mariya ve Nina Ossipovna, Sofya ve Anna Gregoryevna o arada birbirine yaklaşır ve şaşkın şaşkın bakışırlar.

ÇİÇİKOV

(Nozdriyev'i iterek)

Sen nasıl benimle böyle...

NOZDRİYEV

Yoo! Boşuna! Kaçamazsın elimden!.. Benden niçin ölü can satın almak istediğini söylemezsen, şuradan şuraya gidemezsin. Bak, beni dinle Çiçikov, insan utanır be! Senin en iyi dostun benim, çok iyi bilirsin bunu... Bak, Bay Vali'nin önünde söylüyorum sana, Bay Savcı da burda, bak değil mi Bay Savcı?

(Vali'ye)

Bilemezsiniz, bayım, biz birbirimize nasıl bağlıyız, bilemezsiniz. Bana sorsanız şimdi: Nozdriyev, doğru söyle, babanı mı daha çok seversin, Çiçikov'u mu, diye: Şerefsizim Çiçikov'u derdim size. Ötesi var mı artık.

(Çiçikov'a)

Gel, canım, gel, gel de bir öpeyim seni bari. Müsaade edersiniz değil mi Vali hazretleri, içimden geldi. Hadi Çiçikov, aksilik etme! Bırak öpeyim beyaz yüzünü!

Nozdriyev, Çiçikov'u kucaklamaya çalışır.
Çiçikov bu sefer çok kuvvetli iter. Nozdriyev yere serilecekken Savcı tutar. Bütün memurlar gürültüyü duyup gelmiş, kemerlerin altından şaşkın şaşkın sahneye bakarlar.
Sahne kararır. Bir an dans müziği duyulur, ama silinir ve altından kadın fısıltıları duyulur.

SAHNE 11

Anna Gregoryevna'nın özel odası. Açıkça belli bir zevksizlik. Biblolar, yastıklar, süslü örtüler... Solda, divanda, Anna Gregoryevna serbestçe bir ev kılığında, Sofya Ivanovna şehir kılığında, yan yana oturmuşlar.

ANNA GREGORYEVNA

Küçük beyimiz ciğerparemiz ne halde?

SOFYA İVANOVNA

(Telaşla kalkarak)

Aman, unutuyordum az kalsın!.. Hay Allahım... Sana niçin geldim biliyor musun, Anna Gregoryevna, ben de sana asıl onun...

ANNA GREGORYEVNA

Hadi hadi, istediğin kadar öv artık, tutulur tarafı yok bu adamın. Berbat bir adammış, evet berbat, berbat!..

SOFYA İVANOVNA

Dur, anlatayım da...

ANNA GREGORYEVNA

Bir de güzel diyorlardı bu adama! Neresi güzel? Hiç değil, hiç ama... Nedir o burun?.. Dünyanın en sevimsiz burnu...

SOFYA İVANOVNA

Durun canım, durun anlatayım... Bütün bir roman bu, tam bir roman...

ANNA GREGORYEVNA

Hangi roman, Sofya İvanovna?

SOFYA İVANOVNA

Aman, iki gözüm, neler neler oldu bilsen... Bugün kim gelse beğenirsin bana: Başpapazın karısı... Evet, Papaz Kiril'in karısı... Sahiden berbat bir adammış bizimki!

ANNA GREGORYEVNA

Nasıl? Papazın karısına da mı el atmaya kalkmış.

SOFYA İVANOVNA

Sade el atmakla kalsa gene iyi. Dinle bak, neler anlattı bana.

(Tekrar yakın oturur)

Yakın köylerden bir çiftlik sahibi kadın, Koroboçka adında biri gelmiş evine; ölü gibi sarıymış, sapsarı... Başlamış anlatmaya... Bir roman vallahi, düpedüz roman!.. Gece yarısı, ses seda yokken ortada, birden gümbür gümbür kapısına vuruluyor kadının. Dışardan birisi bar bar bağırıyor. Açın kapıyı, kırarım açmazsanız, diye. Nasıl? Müthiş değil mi? Ne adammış meğer bu Çiçikov!

ANNA GREGORYEVNA

Kimmiş bu kadın? Genç mi? Güzel mi?

SOFYA İVANOVNA

Yok canım, yaşlı bir kadın!

ANNA GREGORYEVNA

Bak sen! Demek şimdi de yaşlıların peşinde!.. Doğrusu bizim hanımlar tam bulmuşlar tutulacak erkeği...

SOFYA İVANOVNA

Yok canım, öyle değil iş! İş başka! Bana ölü canlarınızı satın, diye başlamış söze...

ANNA GREGORYEVNA

Öyleyse, Nozdriyev demek...

SOFYA İVANOVNA

Evet ya! Koroboçka demiş ki, haklı olarak: Nasıl sata-

rım size bu canları? Ölü bu canlar! O zaman seninki başlamış bağırmaya: Hayır, hayır, ölü değil, diye.

ANNA GREGORYEVNA

(Korkudan ürpererek alçak sesle)

Aman Yarabbi!

SOFYA İVANOVNA

Uzatmayalım, rezalet patlak vermiş, bütün köy koşmuş gelmiş, o bağırır, bu çağırır, çocuklar ağlaşır... Kıyamet kopmuş, kızılca kıyamet! Size anlatamam Anna Gregoryevna, duyduğum zaman öyle fena olmuşum ki... Hanım, hanımcığım, dedi Maşa, aynaya bir bakın, sapsarı kesildiniz! Aynanın sırası mı şimdi, diye bağırdım: Ben, Anna Gregoryevna'ya gidiyorum hemen, olanları anlatmaya, dedim.

ANNA GREGORYEVNA

Demek Nozdriyev dedikleri kadar yalancı...

SOFYA İVANOVNA

Daha bitirmedim, şekerim. Bu Koroboçka diyormuş ki: Bana zorla, evet zorla, bir kâğıt imzalattı, hem de sahte bir kâğıt. Sonra da, diyormuş, başıma onbeş kâğıt ruble attı gitti... Korkunç değil mi?

ANNA GREGORYEVNA

(Ağırbaşlı)

Ne derseniz deyin, Sofya İvanovna, bu ölü canların altında başka bir şey var, başka bir şey olacak.

SOFYA İVANOVNA

(Biraz şaşarak)

Ben de söylüyorum ya! Ama nedir derseniz?

ANNA GREGORYEVNA

Siz ne diyorsunuz?

SOFYA İVANOVNA

Ben mi?

ANNA GREGORYEVNA

Evet, bilmek isterim... Önce sizin neler düşündüğünüzü... Bu... ölü canlar üstüne.

SOFYA İVANOVNA

Doğrusu benim düşündüklerim pek o kadar... Bence...

(İkisi de oturur, derin derin düşünürler)

ANNA GREGORYEVNA

(Ayağa kalkarak)

Peki, ben söyleyeyim sana, bu ölü canlar üstüne ne düşündüğümü.

Sofya İvanovna, divanın üstünde sevinçten uçacakmış gibi doğrulur.

SOFYA İVANOVNA

Söyleyin canım, söylesenize!

ANNA GREGORYEVNA

Ölü canlar...

SOFYA İVANOVNA

Ay söyleyin, deli olacağım!

ANNA GREGORYEVNA

Ölü canlar, göz boyama. Çiçikov'un asıl maksadı, Vali'nin kızını kaçırmak.

SOFYA İVANOVNA

(Kolları yanlarına düşerek)

Aman Allahım! İşte dünyada aklımdan geçmezdi bu.

(Divana düşer)

ANNA GREGORYEVNA

Oysa ben, daha siz ağzınızı açar açmaz, anladım bu işin altından ne çıkacağını.

(Duraklama)

Ya... Böyle işte Sofya İvanovna, siz de gördünüz ikisini... Herkes gibi gördünüz... Yan yana.

SOFYA İVANOVNA

Manastırların verdiği terbiyeye de diyecek yok doğrusu. Ne masum gençlik!

ANNA GREGORYEVNA

Masum, evet! Öyle sözler duydum ki ağzından, tekrarlamaya dilim varmaz.

SOFYA İVANOVNA

Ahlak düşkünlüğü nereye kadar vardı, düşündükçe insanın tüyleri ürperiyor, gerçekten ürperiyor.

ANNA GREGORYEVNA

Olur şey değil, bütün erkekler bitiyor bu kıza... Anlamıyorum, ne buluyorlar!

SOFYA İVANOVNA

Nedir o cilveler, korkunç!

ANNA GREGORYEVNA

Cilve mi? O soğuk, o taş gibi suratla cilve mi olur Allahasen!

SOFYA İVANOVNA

Yapmacık canım, yapmacık hepsi! Ben görmedim, daha ötesi var mı? Ben ömrümde böylesine kırıtan kadın görmedim... Manilov bile alay ediyor, düşünün artık... Sevgili Prens'imize gelince...

ANNA GREGORYEVNA

O da yok mu hani!

SOFYA İVANOVNA

Bir şey var yalnız... Bir şeyi anlayamıyorum. Çiçikov, buraların yabancısı, işte gelip geçen bir adam nihayet, nasıl oluyor da, tek başına bu işi? Anlatabiliyor muyum? Bir suç ortağı olmasın aramızda?

ANNA GREGORYEVNA

Olmaz olur mu, vardır muhakkak.

SOFYA İVANOVNA

Kim? Kim olabilir?

ANNA GREGORYEVNA

Nozdriyev canım! Kim olacak!

SOFYA İVANOVNA

Nozdriyev mi? Şaka mı ediyorsunuz?

ANNA GREGORYEVNA

Niçin olmasın? Bu bizim Nozdriyev, babası üstüne bile kumar oynamış adam değil mi?

SOFYA İVANOVNA

Aman Allahım! Sizden de neler öğreniyor insan! Aklımın köşesinden bile geçmezdi, Nozdriyev...

ANNA GREGORYEVNA

Ben onu sizin kadar tanımam, Sofya İvanovna, ama her şey geçerdi aklımdan.

SOFYA İVANOVNA

Öyleyse, Nozdriyev de demek?.. Çıldırmak işten değil!

Sinirli sinirli yürür. Savcı her zamanki ağır ve yorgun adımlarıyla girer.

ANNA GREGORYEVNA

(Üstüne yürüyerek)

Antipor, haberin var mı, Sofya İvanovna'nın anlattığından?

SAVCI

(Paltosunu asmaya giderken)

Hiç haberim yok... Kötü haberdir inşallah?

SOFYA İVANOVNA

Hayır, hayır, merak etmeyin dostum. Bir şey söyledim yalnız, Çiçikov'un ölü canlar satın aldığını yerinden öğrendim, almış gerçekten.

ANNA GREGORYEVNA

Milleti şaşırtmak için; asıl maksadı ne, biliyor musun? Sofya İvanovna, duyduklarını anlatır anlatmaz her şeyi anlayıverdim, dedim ki hemen...

SAVCI

(Afallamış)

Çiçikov... Gerçekten satın... Ne satın almış... Ölü?..

SOFYA İVANOVNA

Ölü canlar ya.

SAVCI

Maksadı neymiş?

ANNA GREGORYEVNA

Vali'nin kızını kaçırmak, ne olacak?

Sofya İvanovna başı ile evetler.

SAVCI

(Sol gözünü kısıp, mendiliyle sakalındaki tütünleri silkerek)

Vali'nin kızını ha? Ölü... şeyler için..

ANNA GREGORYEVNA

(Usançla)

Yok canım, ölü canlar için değil. Sana da bir şeyi anlatmak yok mu... Zavallı dostum... Ölü canlar için olur mu? Tersine, ölü canlarla milleti oyalayıp, Vali'nin kızını...

Savcı bir koltuğa yıkılır. Karanlık. Karışık kadın, erkek sesleri. Erkek sesleri: Ölü canlar, canlı ölüler, canlar, ölüler, sözlerini tekrarlar; kadın sesleri ise: Vali'nin kızını, Vali'nin kızı sözlerini. Ses oyunlarına gitmeksizin.

SAHNE 12

Posta Müdürü'nün misafir odası. Çin vazoları, küçük masalar, paravanlar. Sağda bir piyano, solda bir divan. Divanda Posta Müdürü, Devlet İşletmeleri Müdürü ve aralarında Sofya İvanovna, telaş içinde. Polis Müdürü ayakta, piyanoya dayanmış, Mahkeme Başkanı odayı arşınlar. Savcı bir koltukta, derin, üzücü düşüncelere dalmış.

SOFYA İVANOVNA

Aylardır buluşuyorlardı diyorum size, parkta, ay ışığında. Vali bu işe göz yumduktan başka...

POLİS MÜDÜRÜ

(Piyanonun kalın seslerinden birine vurduktan sonra)
Nasıl olur Sofya İvanovna, siz nerden bilirsiniz...

POSTA MÜDÜRÜ

Öyle ya, iki gözüm, sen nerden bileceksin...

SOFYA İVANOVNA

Çiçikov'un Vali'yi nasıl avladığını mı? Parası ile avladı dostum.
(Ayağa kalkar ve herkese)
Çiçikov çok zengin baylar, Karun kadar zengin. Bunu göz önüne almazsanız tabii...

MAHKEME BAŞKANI

Göz önüne alalım almayalım, ne diye kaçırsın kızı?..

SOFYA İVANOVNA

Ne diyesi var mı? Kaçırmaktan başka çaresi kaldı mı? Karısının Vali'ye yolladığı dokunaklı mektuptan sonra ne yapabilirdi başka? Söz anlatabilir miydi artık kızın babasına?

(Posta Müdürü onu boşuna oturtmaya çalışır)

Ama tabii siz de Anna Gregoryevna gibi, Çiçikov evli değil derseniz... Anna Gregoryevna'yı çok severim, en eski dostumdur, ama bu görüşü, doğrusu... Ne diyeyim... Çiçikov cin gibi bir adam, kabul, ama artık kızla evlenebilmek için anasını baştan çıkarmak...

SAVCI

(Titrek bir sesle)

Anna... Bunu... Size de?.. Vah zavallı...

SOFYA İVANOVNA

Akıl var yakın var canım. Düşünün, Arkadya Fiyodorovna vicdan azapları içinde kıvranacak da...

(Güler)

Hayır, hayır, sevgilisini kaçırmak istemesi, olsa, olsa...

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

(Ayağa kalkarak)

Ölü canlar bir numaraydı deyin de, tamam olsun bari.

SOFYA İVANOVNA

(İşletmeler Müdürü'nün önüne dikilir, Posta Müdürü derin bir umutsuzluk içinde, kollarını uzatıp onu durdurmaya çalışır)

Ya ne sandınız Stepan Dimitriyeviç...

POLİS MÜDÜRÜ

(Piyanoda başka bir notaya vurarak)

Gülünç, son derece gülünç...

POSTA MÜDÜRÜ

Sofya, canımın içi, düşün! Pavel İvanoviç süvari subayı falan olsa, neyse... Bir sivil, bir başıbozuk nasıl kız kaçırır?

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ
Hem de Vali'nin kızını. Olacak şey mi?
SOFYA İVANOVNA
Olur ya! Dünyada beklenmedik şeyler de olur!
(Kocasına)
Ama en beklenmedik, en korkunç olanı, bence, bir kocanın karısına kendi evinde hakaret ettirmesi!
(Posta Müdürü süt dökmüş kedi gibi karısına koşar)
İş işten geçti. Ben gidiyorum! Yalan kanıma dokunur benim.

Yel yepelek çıkar.

POSTA MÜDÜRÜ
(Ardından koşarak)
Canım karıcığım.
(Çıkar)
POLİS MÜDÜRÜ
Aptal.
DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ
Nerden de aklına gelir insanın... Kız kaçırmalar, bilmem neler...
SAVCI
(Alçak sesle)
Ölü canlar dururken ortada...
POLİS MÜDÜRÜ
Bu ölü canların ne demek olduğunu bir bilsek.
MAHKEME BAŞKANI
(Yürürken durarak)
Ölü canlar, hiçbir işe yaramaz. Öyleyse, ne diye ölü can satın alır insan, ne diye?
SAVCI
(Alçak sesle)
Evet, ölü köleden ne hayır gelir?
MAHKEME BAŞKANI
(Ölü canlardan illallah demiştir artık)

Aklımızı işletelim canım! Böyle bir alışverişe girişmek için, insanın kafadan sakat olması lazım. Oysa bu Çiçikov hiç de...

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

İnsan aldanabilir, İvan Grigoryeviç.

MAHKEME BAŞKANI

(Sinirlenir)

Söyler misiniz, Çiçikov ne maksatla...

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

Topraklarını işletmek maksadıyla.

MAHKEME BAŞKANI

Anlamadım! Toprak işletmek için ölü canlar mı arar insan?

POLİS MÜDÜRÜ

Doğru.

MAHKEME BAŞKANI

Bu Vali'nin kızı hikâyesi belki pek o kadar...

SAĞLIK MÜDÜRÜ

(Deli gibi şaşkın girer)

Aman, dostlar felaket!.. Felaketlerin büyüğü...

(Memurlar ürker, kulak kesilirler)

Genel Vali, bizim bölgeye... Bir müfettiş yollamış.

POLİS MÜDÜRÜ

Adı?

SAĞLIK MÜDÜRÜ

Bilmiyorum.

(Boğuk bir sesle)

Başka kılıkla geziyormuş.

POLİS MÜDÜRÜ

Başka kılıkla ha?

SAĞLIK MÜDÜRÜ

Başka kılıkla.

MAHKEME BAŞKANI

Şunun maskesini çıkaralım yüzünden.

(Güler)

O bizim foyamızı ortaya çıkarmadan!
(Duraklama)

POLİS MÜDÜRÜ

Baylar, oturalım, da durumu açıkça koyalım ortaya.
(Memurlar oturup düşünmeye başlarlar)

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

Ya Çiçikov... Bu başka kılıkla gezen müfettişin...

SAĞLIK MÜDÜRÜ

Müfettişin ta kendisiyse? Tamam, ben de şimdi kendi kendime bunu...

POLİS MÜDÜRÜ

Evet, gerçekten de Çiçikov'un bu kadar kültürlü olması...

MAHKEME BAŞKANI

(Dayanamayarak)
Canım, niçin Çiçikov diye tutturdunuz?.. Niçin hiç tanımadığınız bu Çiçikov ille de?..

SAĞLIK MÜDÜRÜ

(Çok sinirli)
Çünkü bu canlardan benim anladığım, dostlarım: Bunlar, O Allahın belası tifo salgınının kurbanlarıdır; eminim, ne yazık ki eminim. Allah biliyor ne kadar uğraştığımızı, kurtaralım diye bu zavallıları; uğraştık, uğraştık ama, ne yalan söyleyelim, bu konuda bizi suçlu bulanlar da oldu.

POLİS MÜDÜRÜ

Gerekli tedbirler alınmamıştı diye, evet.

MAHKEME BAŞKANI

(Korkusunu gizleyemez halde)
Demek, sizce Çiçikov... Yani Genel Vali'nin, Çiçikov kılığına giren adamı... Bana getirdiği alışveriş anlaşmalarıyla...

SAĞLIK MÜDÜRÜ

Sizi işinizden attırmak istiyordu, diyeceksiniz. Evet, öyle sanıyorum.

POLİS MÜDÜRÜ

Durun dostlarım, sakin olun! Çiçikov'un gerçekten müfettiş olduğunu resmen bilmiyoruz daha. Onun için...

SAVCI

Evet, bu... Allaha şükür, bir tahmin şimdilik... Birçok tahminlerden biri.

Memurlar rahatlayıp, başlarıyla onaylarlar. Posta Müdürü'yle Beguçkin, son derece telaşlı girerler.

POSTA MÜDÜRÜ

(Beguçkin'e)

Pavel İvanoviç'i bir gözünün önüne getir: Kılığını, kıyafetini, halini tavrını, terbiyesini, şusunu, busunu...

POLİS MÜDÜRÜ

(Ciddi)

Baylar, ne konuştuğumuzu bize de anlatırsanız...

BEGUÇKİN

Gayet basit... Biz, aramızda konuşurken İvan Andreuch, Sofya İvanovna...

POSTA MÜDÜRÜ

(Sözünü keserek)

Yalvardım da kendisine, Anna Gregoryevna'ya gitmesin diye, yalvardım.

BEGUÇKİN

(Ezberlediği bir dersi okur gibi)

Öğrendiğimize göre, kalp para basan birinin, takma adla bölgemizde saklandığı Vali'ye bildirilmiş bulunuyor.

POSTA MÜDÜRÜ

Takma bir adla, evet, ama Çiçikov adı altında değil, herhalde!

SAVCI

Ben artık... Diyorum ki, artık...

POLİS MÜDÜRÜ

Demek bir kalpazan aramamız gerekiyor, bu kalpazan da Çiçikov'un ta kendisi olabilir. Enteresan, doğrusu!

Sağlık Müdürü'nden başka, bütün memurlar başlarıyla onaylarlar.

MAHKEME BAŞKANI

(Ferahlayıp gülerek)

Dilediği kadar para basan bir adam, diri canlar satın alacak yerde, ne diye ölü canlar satın alsın? Demek...

SAĞLIK MÜDÜRÜ

Durun bakalım, İvan Grigoryeviç! Hemen rahat edivermeyin!

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

Doğrusu, Semyon Semyonoviç, çok akla yakın görünüyordu Çiçikov'un... Hatırlıyor musunuz, ne diyordu durmadan?.. Doğruluk uğrunda karşılaştığı belalar...

SAVCI

(Alçak sesle)

Hayatına kastetmek isteyen düşmanlar...

POLİS MÜDÜRÜ

Bunlar Çiçikov'un korku içinde olduğunu açıkça gösteriyor gerçekte. İnsan korkuyorsa, vicdanı rahat değil demektir. Vicdanı rahat olmayan adam da yolsuz bir şeyler yapmış, ya da hiç değilse, yapmayı tasarlamış olsa gerektir.

SAVCI

Vicdanı rahat olmayan, evet, suçludur... Tabii!

POSTA MÜDÜRÜ

(Yürümeye koyulur)

Hayır, bir memur, nasıl söyleyeyim, unvan sahibi bir adam, kalpazan olamaz, böyle bir maceraya atılamaz.

POLİS MÜDÜRÜ

(O da yürümeye koyulur)

Gülünç! Sahte bir memur pekâlâ sahte para da yapabilir.

MAHKEME BAŞKANI

(Sevinçle)

Eee? Çiçikov sahte bir memursa, Genel Vali'nin gönderdiği sahici müfettiş de olamaz!

SAĞLIK MÜDÜRÜ

Doğru, ama sahici müfettiş bize Çiçikov'un hesabını sorabilir.

Memurlar korku içinde düşünürler.

MAHKEME BAŞKANI

Öyleyse, ne yapmalı?

SAVCI

(Alçak sesle)

Evet, evet, ne yapmalı?

POLİS MÜDÜRÜ

(Bir duraklamadan sonra)

Çiçikov'u tevkif etmeli, sanık diye.

SAĞLIK MÜDÜRÜ

Ya Genel Vali'nin gönderdiği adamsa?

POLİS MÜDÜRÜ

Bu da büsbütün olmayacak bir şey değil. Doğru...

(Yeniden duraklama. Memurlar, elleri başlarında oturur, derin derin düşünürler)

SAVCI

(Alçak sesle)

Peki, Çiçikov Vali'nin adamı değilse, sahici bir memur değilse, sahici bir kalpazan değilse... Eşkıya da değilse, ne olabilir yani?..

Yine duraklama.

POSTA MÜDÜRÜ
(Ayağa kalkarak)
Biliyor musun, kim bu adam, baylar?
MAHKEME BAŞKANI
Kim, kim? Söyleyin!
POSTA MÜDÜRÜ
Yüzbaşı Kopeyikin.
POLİS MÜDÜRÜ
Yüzbaşı Kopeyikin mi? O da kim?
POSTA MÜDÜRÜ
Nasıl? Yüzbaşı Kopeyikin'i tanımıyor musunuz?

Memurlar başlarıyla, bilmediklerini anlatırlar. Posta Müdürü oturur, enfiye kutusunu açar, bir tutam alır, burnuna çeker ve kendinden emin bir sesle:

1812 savaşından sonra, dostlarım, 1812 savaşından sonra, Yüzbaşı Kopeyikin cepheden geri gelen yaralılar arasındaydı. Karsnoie'de mi, Leipzig'de mi, bilmem nerde bir kolunu, bir de bacağını kaybetmişti. O zamanlar, malum ya, yaralılar için ayrıca bir kurum falan yoktu. Sakatlar kurumu çok sonra kurulmuştur. Ha... Bunu görünce, Yüzbaşı Kopeyikin ne yapsın? Yaşamak için çalışmak gerek demiş. Ama, sol kolu yok. Bunun üzerine Petersburg'a gitmeye kalkmış, devletten kendine bir maaş bağlatmak için, efendim? "Öyle ya, demiş kendi kendine, aşağı yukarı hayatımı feda etmiş, kanımı dökmüş sayılırım." Kalkıp Petersburg'a gidiyor. Orda öyle inat etti, efendim? Öyle bir bela kesildi ki, devletin başına, bunu başlarından atmak için... Kusura bakmayın, baylar, Yüzbaşı Kopeyikin'in bütün işleri üzerinde ayrı ayrı duruyorum, çünkü benim gibi sizin de aklınızdan er geç bu adamın ortadan kaybolmasıyla bir bakıma bizim...

POLİS MÜDÜRÜ

Müsaade et, Sprechen Sie Deutsch? Yüzbaşı Kopeyikin'in kolu, bacağı yok diye kendin söyledin. Çiçikov'un...

POSTA MÜDÜRÜ

(Elini alnına vurarak)

Hay Allah! Sahi... Nerden kafam bu ikisini...

(Kendini toparlar)

Ama unutmayın ki, baylar, İngilizler takma kol-bacakları öyle ilerlettiler ki...

(Gülüşmeler)

Evet ya, ne sandınız? Bir İngiliz ne biçim bacaklar icat etmiş, biliyor musunuz? Aklı durur insanın. Bir düğmeye bastınız mı?

(Memurların gülüşleri arasında bozulup durur)

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

İnsaf, din kardeşiyiz. İvan Andreyeviç.

POSTA MÜDÜRÜ

Ben olaylara bakıyorum, Stepan Dimitriyeviç; olaylar sürüklüyor beni bunları düşünmeye. Semyon Semyonoviç demin bize Genel Vali'nin yolladığı birinin kılık değiştirip, aramızda dolaştığını söylemedi mi? Yüzbaşı Kopeyikin de kılık değiştirip sırra kadem basmış olacağına göre, neden...

MAHKEME BAŞKANI

Bana kalırsa, Çiçikov'un Napolyon olması daha akla yakın.

(Gülüşmeler)

Biliyorum, biliyorum, böyle bir hipotez ilk bakışta...

POLİS MÜDÜRÜ

Düşüncenizi açıklayın, İvan Grigoryeviç!

Memurlar, doğru der gibi, başlarını sallarlar.

MAHKEME BAŞKANI

İngilizler, Napolyon'u Sainte-Héléne'den mahsus kaçırtmış olamazlar mı sanki? İngilizler onu da yapar. O zaman niçin kalkıp Rusya'ya...

SAVCI

(Her zamankinden daha telaşlı)

Ne? Ne söylüyorsunuz? Gerçekten Napolyon Rusya'ya gelmiş olabilir mi sizce? Çiçikov kılığına girerek?

MAHKEME BAŞKANI

Olur a! Kim bilir?

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

Çiçikov yandan Napolyon'a benzemiyor değil doğrusu, ama bu benzeyişle Napolyon arasında...

POLİS MÜDÜRÜ

Bir tek adım var, ama ben kendi hesabıma bu adımı atmayacağım.

Kollarını kavuşturur; kararlıdır. Ötekiler daha düşünmektedirler.

SAĞLIK MÜDÜRÜ

(Bir duraklamadan sonra dertli)

Ah, başka yerde, gerçek, başka yerde!

SAVCI

(Alçak sesle)

Nerde, peki nerde?

Duraklama. Memurlar tekrar düşünürler.

POLİS MÜDÜRÜ

Baylar, bir fikrim var.

(Memurlar kulak verirler)

Nozdriyev'i sorguya çekmek iyi olur belki. Bu ölü canlar hikâyesini ortaya atan o değil mi? Üstelik Çiçikov'la pek sıkı fıkı görünüyor, nasıl yaşadığını iyi kötü bilir herhalde. Ondan bir şeyler çıkarmaya çalışsak?

SAVCI

(Çekingen)

Belki... Manilov'a... Sobakieviç'e de bir şeyler sorulabilir... Onlar da...

SAĞLIK MÜDÜRÜ

Amma yaptın, Antipor Zaharoviç! Ya gerçekten ölü canlar sattıysa bu adamlar?

DEVLET İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ

Evet, gerçekten satmışlarsa, öç almak için tutar bizi...

MAHKEME BAŞKANI

Satmamış bile olsalar...

POLİS MÜDÜRÜ

(Odanın içinde gider gelir)

Baylar, Nozdriyev'i sorguya çeksek diyordum. Şimdilik bu kadarla kalıp...

SAHNE 13

Nozdriyev'in çalışma odası. Beşinci sahnedeki karışıklık. Bir iskemleye tersine oturmuş Polis Müdürü ve bir koltuğa yığılmış Savcı'nın karşısında Nozdriyev ayakta ve hırkasıyladır.

NOZDRİYEV

Elbette aldı ölü canları canım! Niçin almasın.

SAVCI

(Korkudan kısılmış bir sesle)

Niçin elbette diyorsunuz Nozdriyev? Bu o kadar olağan bir şey mi ki, Çiçikov...

NOZDRİYEV

Sayın Antipor Zaharoviç, Çiçikov benden ölü canlar satın almak istedi, ötesi var mı artık. Kaç para verdi bilin bakalım?.. Dünyada bilemezsiniz.

SAVCI

Peki... Siz de bu ölü canları satmayı...

Polis Müdürü susmasını işaret edince, sinirlenip ayağa kalkar.

NOZDRİYEV

Niçin satmayacakmışım Savcı Beyefendi? Ölü canı olan niçin satmasın ölü canlarını? Düşünün! Bir adam kalkıp

evinize geliyor, bu adam da dostunuz, ya da öyle olduğunu söylüyor kendi, her neyse, orası önemli değil, sizden ölü canlar satın almak istiyor. Sizin bu ölü canlara hiçbir ihtiyacınız yok; buna karşılık paraya ihtiyacınız çok. Ne diye kovacaksınız bu adamı? Sebep var mı? Ben de sebepsiz hiçbir şey yapmasını sevmem!..

Savcı konuşmak ister. Ama odayı arşınlayan Polis Müdürü, kesin bir işaretle onu susturur.

POLİS MÜDÜRÜ

Size bir şey soracağım, Nozdriyev. Sizi meraklı, açıkgöz bir insan olarak tanırım. Çiçikov'a herhalde sormuşsunuzdur niçin...

NOZDRİYEV

Aleksi İvanoviç, o kadar eşelemeye hakkınız yok doğrusu. Çiçikov benim eski bir dostum, unutmayın. Bir arada büyüdük, yan yana hoplayıp zıpladık, derede yüzdük. Kalkıp size dostum, Çiçikov'u curnal mı edeceğim sanıyorsunuz?

POLİS MÜDÜRÜ

(Daha kestirmeden giderek)

Sizce Çiçikov gizli bir anket için gelmiş olabilir mi buraya?

SAVCI

(Pek alçak sesle)

Evet, evet ya! Asıl öğrenmek istediğimiz bu...

NOZDRİYEV

(Gülmeden katılarak)

Çiçikov casus muymuş!

(Polis Müdürü ve Savcı, şaşkın birbirine bakarlar)

Elbette casus be yahu! Casus olmayıp da ne olacaktı? Daha okul sıralarında... Bir arada büyüdük biz, sahi bilmiyor muydunuz Aleksi İvanoviç? Bilmiyorsanız öğrenin... Ha, ne diyordum, evet daha okul sıralarındayken bile curnalcının biriydi bu Çiçikov. Hem nasıl...

Günün birinde arkadaşları bir sopa attılar buna... daha bacak kadar hepsi canım... ben de aralarındaydım ha... Öyle bir patakladık ki Çiçikov'u, annesi ikiyüzkırk sülük yapıştırmış oralarına... Hadi toparlak hesap ikiyüzelli diyelim. Ama üçyüz de dersek atmış olmayız... Belki inanmıyorsunuz ama, iki gözüm önüme aksın ki doğru, şu anda beni sorguya çektiğiniz ne kadar doğruysa, bu anlattığım da o kadar doğru.

Nozdriyev yürürken sendeler ve bu sırada beş altı paket iskambil kâğıdı yerlere saçılır. Savcı ve Polis Müdürü şaşkın, bakışırlar.

POLİS MÜDÜRÜ

(Aldırış etmemiş görünerek oturur)

Çiçikov'un sahte ruble bastığı faraziyesine ne dersiniz?

NOZDRİYEV

Çiçikov'un para bastığı besbelli canım, besbelli ama, suçüstü yakalanması için... Bakın Aleksi İvanoviç, bu bizim Çiçikov, haşa huzurdan, öyle hinoğlu hin bir adamdır ki, böylesini görmemişsinizdir. Ama, Allah bilir ya, ben hiçbir zaman ona kötülük... geçelim, geçelim, her şey geçiyor madem bu dünyada, biz de geçelim... Elle tutulur şeylerden konuşalım. Bir gün polis ara sıra başvurduğu kalleşçe bir yoldan...

(Polis Müdürü sabırsızlık gösterir)

Ne o, yanlış mı söyledim? Her zaman başvurduğu mu diyecektim? Peki, peki, ara sırayı kaldırıyorum. Bir gün polis, her zamanki kalleşliğiyle öğrenmiş ki...

POLİS MÜDÜRÜ

Uzatmayalım Nozdriyev, bizi ilgilendiren polisin bildikleri değil, bilmedikleri.

SAVCI

(Yavaşça)

Çiçikov'un niyetleri... Sözgelişi Vali'nin kızını kaçırmak... Böyle bir niyeti var mıydı, yok muydu?.. Olur a...

NOZDRİYEV

(Gülerek)

Olmaz olur mu? İstiyordu tabii Vali'nin kızını kaçırmak!

POLİS MÜDÜRÜ

Peki Nozdriyev, bu işte Pavel İvanoviç, Çiçikov'a yardım etmeye söz verdiğiniz doğru mu?

NOZDRİYEV

Elbette, Çiçikov'a söz verdim elbette, yardım ederim diye. Her şey, her şey hazırdı. Nerden kaçacaklar, nerelere sığınacaklar, hepsini tertiplemiş benim arabayı da çifte kumruların emrine vermiştim. Gel gelelim nişanlı beyimizin canı hastalanmak istedi, Allah bilir, niçin! Neyse, hakkını yemeyelim, gerçekten hastalanmış olabilir; doğduğu günden beri pek naziktir mübarek. Evlenme töreni Trukmaçevka köyünde olacaktı. Evlendirecek papaz da Sidor'du, yetmişbeş ruble alacaktı. Bedava diyeceksiniz, haklısınız, ama neden? Nedeni var. Dostumuz Çiçikov, biliyordu ki, Papaz Sidor, tüccar Mihail'in evlenme işinde biraz... geçelim, geçelim bu karışık işleri.

Biraz önceden beri Polis Müdürü, elleri arkasında, uzun adımlarla yürümektedir. Sabrı tükendiği bellidir.

SAVCI

(Kendini zorlayarak)

Peki... sizce... kimdir... neyin nesidir bu?..

NOZDRİYEV

Çiçikov mu? Ne midir Çiçikov? Garip bir adam!

(Duraklama)

Bilir misiniz, ne geldi aklıma? Kendi kendime dedim ki sakın bu adam...

SAVCI

(Kendini tutamayıp bağırarak)

Siz de mi... Siz de mi yoksa... Çiçikov'un... Napolyon?..

Polis Müdürü sabrı tükenerek, Savcı'ya saçmalama der gibi bir işaretler yapar, ama kafasındaki korkunç düşüncenin ardından sürüklenen Polis Müdürü hiçbir şey görecek halde değildir.

NOZDRİYEV

Çiçikov'un Napolyon olup olmadığını mı?

(Duraklama)

Doğrusunu isterseniz şimdiye kadar böyle bir şey aklımdan geçmemişti, ama şimdi düşünüyorum da...

Polis Müdürü ayağını yere vurur.

SAVCI

(Bitkin bir sesle)

Ama... Çiçikov... dediğiniz gibi... Çocukluk arkadaşınızsa... Napolyon Fransa'daydı o zaman!

NOZDRİYEV

Elbette Fransa'da olacaktı Napolyon. Fransızların imparatoruydu o zaman. Ama bir ara Sainte-Héléne'de yaşadı. İngilizlerin tutsağı olarak! Hem Çiçikov da ara sıra yok olurdu ortadan; tek kelime söylemeden hiç kimseye, bana bile. Ben ki, düşünün, en eski dostuydum... Yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmez, aynı pantalonları giyer, aynı tahtadan sıralar üstünde... Evet, bana bir şey söylemediğine göre, belki de aklınıza gelen... Evet, doğrusu düşündükçe ben de yavaş yavaş...

SAVCI

(Soluk soluğa)

Siz de...

POLİS MÜDÜRÜ

(Kuru)

Antipor Zaharoviç, geç kaldık, gidelim artık.

NOZDRİYEV

Bir Fransız, Moskova'ya gelmeyi göze alabilir mi acaba? Evet, alabilir almasına –kafadan sakat adam her yerde var– ama gelebilir mi, diyeceksiniz? Napolyon geldi ya, müsaadenizle, gelmedi mi? Gelmese Moskova'yı yakar mıydık? Kimse gelmediyse ne diye yaktık Moskova'yı, rica ederim? Gelemez diye kesip atamam doğrusu. Rus da kafadan sakattır, doğrudur, ama Moskova'yı yakmak için, düşünün bir kere, Moskova'yı yakmak!..

SAVCI

(Napolyon adamın bütün gücünü tüketmiştir)

Şeytan... şeytan... bilir...

Savcı koltuğundan düşer. Polis Müdürü hemen, Nozdriyev yavaş yavaş adama yaklaşırlar. Polis Müdürü, dostunun kolunu kaldırıp bırakır, kol küt diye düşer: Dostu ölmüştür.

POLİS MÜDÜRÜ

Aman Allahım!..

Karanlık... Sessizlik... Sonra oldukça gülünç bir cenaze marşı. Marş kaybolurken Çiçikov'un öksürükleri duyulur.

SAHNE 14

Çiçikov'un odası, ama şimdi bir hasta odasıdır. Küvet, kova, şişeler falan... Çiçikov, hırkasını giymiş, boğazında bir sargı, odada gider, gelir; durur, düşünür yine yürür. Zaman zaman bir gargara yapıp küveti arar. Sağdan Nozdriyev girer; sarhoştur, ama her zamankinden fazla değil.

NOZDRİYEV

(Kasketini çıkarıp, sahnenin bir ucundan öbür ucuna atar)

Elbette ya! Atalarımız ne demiş? Bir dost için yolunu uzatırsan yolun uzamaz.

ÇİÇİKOV

Senin ne işin?..

NOZDRİYEV

Ne işim mi var? Allah, Allah! Ne diye hep bir işim olsun? Geçiyordum, pencerende ışık gördüm; çıkıp şuna bir merhaba diyeyim dedim.

(Çayı görür)

Çay var ha? Fena değil; bir küçük bardak içilebilir. Ver de bir pipo doldurayım. Nerde pipon?

ÇİÇİKOV

Pipo içmem, kusura bakma.

NOZDRİYEV

(Kendine çay koyarken)

Hadi, hadi! Nasıl? İçmez misin? Ben bilmez miyim senin ne tiryaki olduğunu! Uşağının adı neydi Allah aşkına? Hah buldum: Vahromey

(Bağırır)

Vahromey! Baksana buraya!

ÇİÇİKOV

Vahromey diye bir uşağım yok, hiç olmadı; özür dilerim.

NOZDRİYEV

Öyle ya! Vahromey, Dierevin'in uşağı. Ne talih var şu Dierevin'de! Düşün; bir halan var, halanın da bir oğlu var; halanın oğlu ile arası açılıyor, mirası sana kalıyor! Ne diyorum biliyor musun kendi kendime: Benim de Dierevin gibi bir halam olmalı, diyorum.

(Çiçikov omuzlarını kaldırır)

Sana ne oldu, kardeş? Ne diye dünyaya küstün? Hiçbir yerde göründüğün yok. Seni kâfir...

(Güler)

Boğazım ağrıyor bahanesiyle daldın yine birtakım... bilimsel araştırmalara. Allah versin, iyi, elbette, ama... Ne oldu biliyor musun ahbap, bakkal Likaçev'in evinde bir âlem yaptık ki, sorma. Şu bu ama Likaçev'in evinde gülüyor, eğleniyor insan. Perependiyev de ordaydı. İkide birde, senden söz ediyordu: Ah, diyordu; Çiçikov da burada olmalıydı bu akşam! Onsuz olmuyor!..

ÇİÇİKOV

Kusura bakma ama, Perependiyev diye birini tanımışlığım yok benim.

NOZDRİYEV

Nasıl tanımazsın canım, tanırsın, ama adını unutmuşsundur... Ha bak, unutuyordum... Aşkolsun sana be kardeş, o gün amma da kötü davrandın bana karşı.

ÇİÇİKOV

(Öfkeli)

Bir de sıkılmadan açıyorsun o lafı ha?

NOZDRİYEV

Açarım elbette! Unuttun mu dama oynarken yaptığını? Baktın, ben kazanıyorum oyunu, karıştırıverdin. Yapılır şey mi bu. Ama beni bilirsin, aldırmam ben... Bak, mesela, demin de Polis Müdürü...

ÇİÇİKOV

Polis Müdürü mü?

NOZDRİYEV

Dur, aklıma gelmişken söyleyeyim sana: Şehirde herkes seni kötülüyor, haberin olsun. Ne diyorlar biliyor musun? Sen kalp para basıyormuşsun.

(Sözün etkisini bekler)

ÇİÇİKOV

(İskemlesinden fırlayarak)

Ben! Kalp para! Ben ha?

NOZDRİYEV

(Vallahi ne bileyim, öyle diyorlar. Geldiler başımı şişirdiler benim de, neler sordular neler...

(Çiçikov da bir şeyler sormak ister, ama Nozdriyev hiç vakit bırakmaz)

Seni nasıl savunduğumu anlatmama lüzum yok sanırım; okulda yan yanaydık dedim, babanı tanıdığını söyledim, çok şeyler söyledim işte...

ÇİÇİKOV

Dur yahu, soracağım şeyler...

NOZDRİYEV

Yoo, ahbap, bağıracak biri varsa, o benim doğrusu. Şaşkınlıktan donakaldım. Ne yaptın bu kadar da ürküttün bu adamları?

(Çiçikov yine konuşmak ister, ama boşuna)

Sen farkında değilsin. Ödü patlamış heriflerin. Kolay değil, casus sanmışlar seni.

ÇİÇİKOV

Casus... ben... casus?..

NOZDRİYEV

Casus ya, ne sandın! Savcı korkudan düştü öldü: Yarın

gümülüyor bile. Gelecek misin? Gel tabii, çok şükür istediğin yere gitmekte serbestsin daha...

ÇİÇİKOV

Yetti artık... Dur; söyle bana, ne...

NOZDRİYEV

Ne olacak, biliyor musun? Bu Vali, işi yukardan aldı mı, bütün eşrafı düşman edecek kendine; bütün eşrafı kendine düşman etti mi de...

(Duraklama)

O bu değil ama, oldukça tehlikeli bir işe girdin sen.

ÇİÇİKOV

Ne işi? Hangi işe?

NOZDRİYEV

Hangi işe var mı? Vali'nin kızını kaçırma işine.

ÇİÇİKOV

Vali'nin kızını kaçırmak mı?

NOZDRİYEV

Elbette ya... Ama ben dalgayı çakmıştım, inanmazsın... Namussuzum çakmıştım. Bak, sizi baloda hep bir arada görünce, kendi kendime dedim ki: Çiçikov işini bilir dedim, hiç Çiçikov kalkıp da durup dururken... Ama laf aramızda, ne diye bu kızı seçtiğini anlayamadım bir türlü. Nesine kapıldın yani?.. Ah, bir de Bikussov'un yeğenini görseydin! Kızkardeşinin kızını. Kız derim sana.

ÇİÇİKOV

(Gözlerini faltaşı gibi açarak)

Ben... kızını... Vali'nin... kaçırmak... ben istedim... Ben ha?..

NOZDRİYEV

Sen ne sinsi herifsindir sen! Bari doğrusunu benden saklama, eski dostundan saklama be!

(Çiçikov yürür. Nozdriyev de sanki onun gölgesiymiş gibi ardı sıra gider)

Ben buraya neden geldim biliyor musun? Diyordum ki, daha doğrusu şimdi diyorum ki, bari bir yardımım dokunsun sana. Kilisede şahidin olurum, kaçman için ara-

ba bulurum, menzil beygirlerini peylerim, hepsini düşünürüm, ne bileyim. Ama bir şartım var: Üçbin ruble borç vereceksin bana.

ÇİÇİKOV

(Gözlerini oğuşturur)

Ne?.. Üç...

NOZDRİYEV

Ne yapayım, üçbin rubleye ihtiyacım var kardeşim, ihtiyacım var. Bir ölüm kalım meselesi benim için.

ÇİÇİKOV

Demek bunları söylemek için buraya geldin ha? Yok kalp para basıyormuşum, yok Vali'nin kızını kaçırıyormuşum, bilmem Savcı'yı öldürmüşüm... Bütün bunlardan sonra da kalkıp benden... ama... ama söylediklerinde... biraz... birazcık doğru bir yan varsa, zıkkımlandığın içki aklını başından almadıysa... eğer, eğer... eğer gerçekten bütün şehirde bu söz konuşuluyorsa... sadece senin yüzündendir... Çünkü her zaman bir fırsatını bulur, –evet, evet, her zaman– atarsın ortaya birtakım... Nereye gitsen başlarsın, dostum Çiçikov diye havlamaya... Ama yeter artık, yeter, anlıyor musun, Çiçikov'un dostu? Hemen burdan defolup gitmezsen... pek kuvvetli değilimdir ama, haysiyetimle, şerefimle... oynanmaya... Anlıyor musun kalkışılırsa... aslan kesilirim... İnanmıyor musun söylediklerime? İnanmıyor musun ha?

Nozdriyev'in üstüne atılır, öteki kaçar.

NOZDRİYEV

Bilseydim bu kadar kızacağını, yardım mardım teklif etmezdim vallahi... Ama bilirsin beni, Allah kahretsin, dilimi tutamam doğru. Hele bir dostun bana ihtiyacı varsa, çok kötü durumdaysa...

(Durur)

Yirmi rublen de yok mu?

ÇİÇİKOV
Defol diyorum sana.
NOZDRİYEV
Peki, peki, allahaısmarladık öyleyse. Yalnız Çiçikov, şunu bil ki, bu yaptığın dine imana sığmaz, yani pek sevaba girmedin demek istiyorum, anladın mı? Bir arkadaş gelip de, on ruble isterse vermeli gitsin, vermeli gitsin. *(Kahkaha ile güler)*
Hatta insan, birtakım çok önemli çalışmalara dalmış da olsa... Verir yahu.

Çıkar. Çiçikov bir zaman hareketsiz durur. Sonra soldaki kapıya doğru yürür.

ÇİÇİKOV
(Bağırır)
Selifan!
SELİFAN
(Kulisten)
Buyrun, Pavel İvanoviç!

Çiçikov hemen yatağın altındaki bavulu çeker. Bavulun üstü toz içindedir. Çiçikov bu tozu önce eli ile siler, sonra çarçabuk mendille temizler. Bunun arkasından hep çabuk çabuk, ne bulursa bavulun içine koymaya başlar: Çoraplar, gömlekler, ayakkabılar... Ve sonunda Selifan girer.

ÇİÇİKOV
Gidiyoruz. Araba iki saat içinde yağlanmalı, temizlenmeli, hazırlanmalı. Anlıyor musun?
SELİFAN
Olmaz Pavel İvanoviç, imkânı yok. Atları nallamak lazım.

ÇİÇİKOV

Ah, seni yezit domuz! Daha önce söyleyemez miydin bunu bana? Vaktin olmadı belki de ha?

SELİFAN

Hayır, vakit değil; vakit bulurduk, ama arabanın önü berbat. Götürse götürse, iki menzil ya götürür, ya götürmez, sonra tamam. Bir de Yağız var, o da bize ne oyunlar oynayacak kim bilir? Satamadık gitti şu Yağız'ı.

ÇİÇİKOV

Alçak rezil. Anlaşıldı, senin niyetin beni öldürmek; öldürüp benden kurtulmak, öyle değil mi hain?

SELİFAN

Ama Pavel İvanoviç, üç haftadır burda kaldıksa bunda benim ne suçum var? Ben kaç defa dedim ki size, işler yoluna girince çekip gidelim burdan, şu Yağız'ı da satalım, dedim. Dediğimi yapsaydık, akıllıca davranmış olurduk.

ÇİÇİKOV

Akıllıcaymış... Kalkmış bana akıldan bahsediyor. Akıl nerde, sen nerde ulan. Bana bak, yoksa Petruşka sana Yağız'dan başka şeyler de mi söyledi? Değil mi ya, Posta Müdürü'nün arabacısı, elbette bir şeyler bilecek...

SELİFAN

(Laubali)

Canım, neyi bilecekmiş Pavel İvanoviç, anlamıyorum ki...

ÇİÇİKOV

(Tokat vurur)

Bunu bilecekmiş kerata.

SELİFAN

(Hemen kendine gelip başını eğerek)

Affedersiniz efendim.

ÇİÇİKOV

Peki, peki. Hadi git, bir demirci bul çabuk, bir saat içinde bütün işler olup bitmeli. Bir saat içinde, anlaşıldı mı? Eğer bitmezse, eşek sudan gelinceye kadar döverim seni, hadi, defol şimdi.

Selifan yakayı ucuz kurtardığı için sevinçle çıkar. Çiçikov birkaç adım atar, toplanacak başka bir şey kaldı mı, kalmadı mı diye etrafına bakar; duvarda bir çivide asılı duran bir takvimi alıp sandığa atar. Kapıya sert sert vurulur ve hemen sağdan Jandarma Yüzbaşısı girer. Çiçikov telaşından, elindeki ayakkabı kalıbını yere düşürür.

JANDARMA YÜZBAŞISI

Emir var: Derhal Genel Vali'nin huzuruna çıkacaksınız.

ÇİÇİKOV

Ben mi?.. Genel Vali'nin... huzuruna? Fakat... fakat... Ne sebeple, Grigor Antonoviç? Siz... herhalde... benim kim olduğumu...

JANDARMA YÜZBAŞISI

Emir var: Hemen huzura çıkacaksınız.

Karanlık. Sessizlik. Sonra şu konuşmalar duyulur: "Pavel İvanoviç tevkif edildi ha... Peki, alım satım işleri ne olacak? Delil var mıymış?.. Genel Vali..." Şunu belirteyim ki, bütün bu sözler, benim size verdiğim birtakım örneklerden başka bir şey değildir. Buna benzer sözler bulmalı ve fazla yeniliğe kaçmamalı, tabiilikten ayrılmamalı.

SAHNE 15

Hapishanede bir hücre. Sahnenin dibinde bir jandarma nöbettedir. Sağda, önce Çiçikov, ayakta başını duvara dayamıştır.

ÇİÇİKOV

(Fısıltıyla)

Hangi şeytana uydun Pavluşka? Bu kadar açgözlülük de olur mu?.. Doymak bilmedin bir türlü, yedin içtin... Gaflet uykularına yattın... Bir hayvan gibi, bir köylü gibi tıpkı. Pekâlâ biliyordun ki, kanun gözünde bu alışveriş... Pekâlâ biliyordun ki, daha fazla gecikmenin sonu hapishanedir, kırbaçtır.

(Sesi titrer)

Hatta Sibirya'dır.

(Döner, ellerini dua eder gibi birbirine yapıştırarak gözlerini yukarı kaldırır)

Allah göstermesin, Allah göstermesin!

(Başpapaz girer, Çiçikov onun eline sarılır, öper, sonra papazın önünde diz çöküp onu göğsüne bastırarak)

Bir talihsizi görmeye geldiğiniz için Tanrı sizden razı olsun.

PAPAZ

Yazık Pavel İvanoviç. Pavel İvanoviç, ne yaptın sen?

(Durur)

Kalk ayağa oğlum!

(Çiçikov doğrulur)

ÇİÇİKOV

Evet, evet, ölçüyü kaçırdım, başıma ne geldiyse, bu yüzden geldi. Bir kez yuvarlanmaya başlayınca artık kendimi durduramadım. Günah işledim, doğru, ama gene de dinleyin beni, yalvarırım size.

PAPAZ

Söyle, Pavel İvanoviç, dinliyorum seni.

ÇİÇİKOV

Evet, suçluyum... Fakat... fakat sandığınız kadar da değil. Düşmanlarımın iftirasına uğradım... Nozdriyev'i benim gibi siz de tanırsınız...

PAPAZ

Sizin kendinize ettiğinizi kimse size etmemiştir Pavel İvanoviç.

ÇİÇİKOV

Çok doğru... Sen tut, köylü derneğinden para çek, hem de çok para, çek. Ne diye? Köylüleri, ortada olmayan köylüleri, ölü canları çalıştıracağım diye. Biliyorum, kanuna sığmaz bu...

(Papaz bu sözü ayıpladığını belli eden bir hareket yapar, Çiçikov bunun farkına varır ve sözü ona göre değiştirir)

Ahlaka da sığmaz... Çünkü para nerde, can nerde... Büyük bir suç! Ama suçumu hafifletecek sebepler var. Gerçekten var... Hayata ne kötü şartlar içinde atıldım, bilseniz, neler çektim... Adım başında fenalığa sürükleyici tuzaklar... Varlığım bir fırtınadan, rüzgârların keyfine bırakılmış bir gemiden başka bir şey değildi...

(Durur)

Ben de bir insanım papaz efendi.

PAPAZ

Ama Tanrı, insanı, kendine benzer yaratmıştır evladım.

ÇİÇİKOV

Kiril Anastasiyeviç, bırakın, her şeyi anlatayım. İyi yetiştirilmediysem, bunun suçu bende mi? Evet, babam bana, doğru ol derdi, ama bir yandan da komşuların odunlarını çalardı, üstelik bana da zorla taşıtırdı...

PAPAZ

Pavel İvanoviç, babanızın,annenizin suçu ne olursa olsun, sizin bundan ötürü...

ÇİÇİKOV

Biliyorum, biliyorum... Ben de zaten onun için fazla derine dalmak istemiyordum... Ben sadece... belli bir olayı... durumu aydınlatsın diye, yok mu ya... Ne olmuş? Günün birinde... O zamanlar bir noterlikte çalışırdım, titiz bir memurdum... Günün birinde merak etmişim, sayım listelerindeki köylülerden hangisi yaşıyor, hangisi ölü diye. Suç mudur bu? Ordaki kâtip dedi ki bana:

(Soğuk bir sesle ve memur edasıyla)

"Kimi doğar, kimi ölür. Bunda merak edecek ne var? Öyle ya, madem hepsinin adı listede, sayı da değişmiyor..."

(Papaza yaklaşır. Bu sırada papaz oturmuş, bacak bacak üstüne atmıştır)

Evet, işte bu kâtipten, bütün kötülük bu kâtipten geldi. Hep odur... Odur kafama sokan...

(Alnına dokunur)

Bu şeytanca düşünceyi...

(Kızararak)

Hem ben ne diye para biriktirmeye kalktım? Son günlerimi rahat geçireyim diye, başka ne olacak değil mi? Ama ondan önce, her şeyden önce, karıma, çocuklarıma biraz bir şey bırakayım...

PAPAZ

(Hem yumuşak, hem ciddi)

Affedersiniz, ama Pavel İvanoviç, karınız, çocuklarınız filan yok diye biliyordum ben.

ÇİÇİKOV

Evet, hakkınız var, yalan söylüyorum... Aşağılık bir insan gibi... Ama bütün bütün de değil. Çünkü, Tanrı şahidimdir, bir karım, bir ailem olsun diye çok istedim, bütün gücümle istedim, yurdun iyiliği için çalışayım, yurttaşlarımın saygısına layık olayım...

PAPAZ

(Mahzun)

İyi ama, bunun için doğru yolu tutmadınız.

ÇİÇİKOV

Eğri yolu tuttum, itiraf ederim. Ama... Ama yemin ederim, sadece kötü yolların beni istediğim yere... Ve doğru yolun... Evet, nasıl anlatsam? Aldığım paraları zenginlerden aldım, yalnız zenginlerden... Oysa papaz efendi, bir de devlet hazinesinden binlerce, milyonlarca çalan namussuzları düşünün, fakir fukarayı soyanları... Yoksulların ekmeğini çalanları...

PAPAZ

Kendi gözündeki merteği görmüyorsun da, el âlemin gözündeki çöpü arıyorsun.

ÇİÇİKOV

(Kendinden geçerek)

Ne merteği? Ben ne yapmışım, kime oyun oynamışım?.. Kime fenalığım dokunmuş? Kendimeyse, evet, evet... Ama başka kime? Kaçak köylülere mi? Yo... Peşlerine düşer, hepsini enseletirdim. Yapamadım bunu... Sanki kaçmamışlar gibi davrandım... İşte hepsi bu. Ölü canlara gelince... Ne olmuş, ne yapmışım yani? Köylü derneğinin işlerine karışmadım ki... Ölüleri, ölmemiş gibi aldım, o kadar.

(Yürürken durur)

Ah Kiril Anastesiyeviç, hayatta karşıma çıkan engelleri yenmek için az mı uğraştım? Kimse, hiç kimse bu işte benim kadar, Allah bilir ya...

(İstavroz çıkarır)

PAPAZ

(Ciddi)

Pavel İvanoviç, Pavel İvanoviç, keşke bu gayreti din uğrunda gösterseydiniz... Ne adam olurdunuz, ne iyilikler yapardınız!

ÇİÇİKOV

Ah Kiril Anastasiyeviç, burdan bir kurtulsam, malımı mülkümü yeniden ele geçirsem, size yemin ederim, ben başka bir adam olurum artık... Bir toprak satın alırım, çiftçilik ederim, yurtlar, kiliseler yaptırırım.

(Papazın ayaklarına kapanarak)

Beni kurtar papaz efendi, benim kurtarıcım ol...

PAPAZ

(Ayağa kalkarak)

Seni kurtarmak benim canıma minnet evladım, ama kanuna karşı elden ne gelir?

ÇİÇİKOV

(Papazın ayaklarına sarılır ve gözyaşları içinde)

Hayır, hayır... Siz isterseniz her şeyi yaparsınız... Benim kanundan korkum yok. İnsan kanunla işini uydurabilir. Ama yok yere, hani nerdeyse yok yere hapislere atılmak, buralarda çürümek... Sandığım, paralarım dışarda kalmış... Kurtarın beni!

PAPAZ

İşte hep bu mal mülk, ruhumuzun sesini dinlememize engel oluyor ya!

ÇİÇİKOV

Ben ruhumu da düşünürüm papaz efendi, hele siz beni buradan kurtarın!

PAPAZ

(İki adım atar)

Seni kurtarmak benim elimde değil evladım... Ama söz veriyorum, derdine derman bulmaya, seni burdan çıkarmaya uğraşırım. Yalnız sen de bana söz ver, bu işi başarırsam, kazanç hırsından vazgeçeceksin. Yeterince malın

mülkün var madem, Tanrının verdiği bu nimetlerden yararlan, dua et, paranı dağıt, bu yalan dünyayı unut.

ÇİÇİKOV

Kiril Anastasiyeviç, beni burdan çıkartırsanız, paramı dağıtırım... Tabii bir kısmını... Ama kasamı, kutumu bana vermeleri lazım bunun için. Ve... Ve... Sonra, size namus sözü, yepyeni bir hayata başlayacağım artık... Evet, dua edeceğim... Dediğiniz gibi, paramı dağıtacağım... Ama bunun için, önce hürriyetimle kasamın bana verilmesi lazım... Bilmem... Anlatabiliyor muyum?

PAPAZ

Tanrı bu iyi niyetlerinizden sizi döndürmesin Pavel İvanoviç. Hürriyetinizi kazanmanız için elimden geleni yapacağım. Şimdi gelin de sizi kucaklayayım. Doğrusu içim sevinçle dolu.

ÇİÇİKOV

Demek beni... Demek bana... Söz veriyorsunuz.

Papaz başı ile evet der ve çıkar. Çiçikov ona doğru bir adım atar, bir şeyler daha söylemek ister. Ama kapının arkasında birtakım fısıltılar duyar, kulak verir. İçeri Polis Müdürü girer.

POLİS MÜDÜRÜ

Pavel İvanoviç!

ÇİÇİKOV

Aleksi İvanoviç!.. Hangi rüzgâr attı sizi... Ne kadar isterdim... Ne kadar... Ne kadar isterdim...

POLİS MÜDÜRÜ

(Gülerek)

Buradan çıkıp gitmeyi... Değil mi? Anlıyorum. Ama biraz sabırlı olun. Her iş yoluna girer. Tabii ya... Sizin için elimden geleni yaptım. Yalnız ben mi?.. Herkes...

(Alçak bir sesle, elini uzatarak)

Otuzbin ruble verdin mi, kuş gibi azat oldun gitti demektir.

ÇİÇİKOV
Düpedüz serbest mi?
POLİS MÜDÜRÜ
Düpedüz, bal gibi serbest Pavel İvanoviç.
ÇİÇİKOV
Bu iş için ne istiyorsunuz benden?
POLİS MÜDÜRÜ
(Nöbetteki jandarmaya bakarak)
Otuzbin ruble.
ÇİÇİKOV
Otuzbin mi?
POLİS MÜDÜRÜ
(Alçak sesle)
Evet, otuzbin. Neden dersen, herkesi görmek lazım bu işte, çünkü aşağı yukarı herkesin biraz yardımı dokundu... Önce bizim memurlar, sonra Genel Vali'ninkiler, sonra kâtip sonra Jandarma Yüzbaşısı, sonra bütün dostlar işte...
(Durur)
Kabul mü?
ÇİÇİKOV
Elbette, ama nasıl vereyim? Nem var nem yok... Hatta kutum, yani kesem... mühürlü.
POLİS MÜDÜRÜ
Sayemizde mühürlü değil artık.
(Güler ve Çiçikov'un omuzuna vurur)
ÇİÇİKOV
Nasıl? Kutu sizde mi?
POLİS MÜDÜRÜ
(Gülmeye devam ederek)
Bizde büyücülük de vardır ya! Sen ne sandın? Şipşak çıkarıveririz kutuyu.
(Kutuyu çıkarır)
ÇİÇİKOV
(Kutuyu Polis Müdürü'nün elinden nerdeyse kaparak alır açar ve içindekilerin tamam olduğunu görür)

Alın...

(Polis Müdürü'ne birkaç banknot verir. Polis Müdürü jandarmaya bir göz attıktan sonra, paraları alır, sayar ve cebine atar)

ÇİÇİKOV

(Polis Müdürü gitmek üzereyken)

Ya senetler? Köylülerin satış senetleri? Onları da almışlardı elimden...

POLİS MÜDÜRÜ

(Gene Çiçikov'un omuzuna vurarak)

Fazlasını isteme artık Pavel İvanoviç. Hem sen beni dinlersen, hemen sıvışmana bak buradan. Ne kadar uzağa gidersen o kadar iyi edersin. Satış senetlerine gelince, müsaadenle, onları ne yapacağımızı söyleyeyim.

(Cebinden birtakım kâğıtlar çıkarır, yırtar)

Anladın mı şimdi? Biz bu işte yokuz. Ne gördük, ne de bir şey biliyoruz.

(Güler ve Çiçikov'un elini sıkarak ayrılır)

Darılmaca yok!

Nöbetçi jandarma yürümekte devam eder. Etraf kararır. Sinema perdesi aydınlanır. Arabanın uzaklaştığı görülür. Önce çok yakından gelen nal ve çıngırak sesleri, arkasından da Selifan'ın sesi duyulur: "Deeeh aslanlarım..." Sonra Selifan türkü söylemeye başlar. Nal ve çıngırak sesleri uzaklaşır. Perdede görünen manzara değişir. Selifan'ın türküsü gittikçe yükselir, tiyatro salonunu doldurur.

Nikolay Vasilyeviç Gogol (1809 - 1852) Rus edebiyatının en önemli gerçekçi yazarlarındandır. Küçük toprak sahibi bir ailenin oğludur. Edebiyata ilgisi şiirle başladı. Tarihe merak sardı. Üniversitede tarih öğretmenliği yaptı. Puşkin'le tanıştı. Onun teşvikiyle yazmaya başladı. İlk edebiyat ürünleri öykülerdir: *Mirgorod Öyküleri, Bir Delinin Notları, Portre.* 1835'te tiyatro için dünyaca ünlü *Müfettiş* komedyasını yazdı. Bu oyunun başarısı üstüne, konusunu Puşkin'in verdiği *Ölü Canlar*'ı yazmak amacıyla uzun bir yolculuğa çıktı. İsviçre, Fransa ve Roma'da yaşadı. Bir trilogya olarak düşündüğü *Ölü Canlar*'ın ikinci bölümünü bitirdiği halde yaktı. Yeniden yazmaya başladı, ama 1852 Şubat'ında bir gece bunalıma girerek tüm müsveddeleri ateşe attı. Birkaç gün sonra da öldü.

Arthur Adamov 1908'de Kafkasya'da doğdu. Önce Almanya'ya, sonra İsviçre'ye ve Paris'e gitti (1924). Sürrealist şiirler yazdı. Asıl kişiliğini oyun yazarlığında buldu. Paris'te dönemin ünlü oyuncularınca oynanan *Büyük ve Küçük Manevra, Düşman Akını, Profesör Tarenne, Herkes Herkese Karşı, Ping Pong* adlı oyunları yazdı. Strindberg, Gorki ve Çehov'dan çeviriler yaptı. Gerçekçi tiyatroya eğilimi giderek arttı. Brecht'i inceledi. *Ölü Canlar,* bu çağdaş Fransız yazarın kendisinin de en beğendiği oyunlarındandır.

ÇEVİRENLER
Sabahattin Eyuboğlu - Melih Cevdet Anday

Çağdaş Fransız yazarı Arthur Adamov'un oyunlaştırdığı *Ölü Canlar* adlı bu oyun, Gogol'ün aynı adı taşıyan ünlü romanından çıkarılmıştır. Rus edebiyatının en önemli gerçekçi yazarlarından biri olan Nikolay Vasilyeviç Gogol, *Ölü Canlar*'da yalnızca bozuk düzenin acımasız eleştirisini değil, insan ruhunun hastalıklı yanlarını da eşsiz bir kara mizahla yansıtır. Adamov'un başarılı uyarlamasının, tiyatroseverlere, öğrenci ve öğretmenlere yararlı olacağına inanıyor, yeniden sahneleneceğini umut ediyoruz.

ISBN 975-458-230-0
9 789754 582307